

Универзитет у Београду

МАСТЕР РАД

**КАРАКТЕРИСТИКЕ САВРЕМЕНОГ
САМОУБИЛАЧКОГ ТЕРОРИЗМА**

Ментор:
проф. др Радомир Милашиновић

Студент:
Слободан Исаиловић 139/2013

Београд, децембар 2016.

РАДНА БИОГРАФИЈА

Исаиловић (Миодраг) Слободан, рођен 14.03.1970. године у Звечкој, Обреновац. Завршио Основну школу „Бранислав Нушић“ у Београду 1985. године, а након тога средњу "Саобраћајно – техничку школу" у Земуну 1992. године.

Војску служио 1990-1991. године, у Оклопно – механизованим јединицама, Војни гарнизон Пећ, као возач борбеног возила пешадије ОМЈ.

Дипломирао 2013. године на Факултету за трговину "Алфа Универзитета - Јанићије и Даница Карић" у Београду, на програму Рачуноводство и ревизија, са просечном оценом 6,46 и стекао стручни назив дипломирани економиста.

Од 1994-2001. године запослен у МУП Р Србије у Полицијској бригади ПУ за град Београд, у механизованој чети као полицајац возач посебних возила. Од 2001. године запослен у Управи полиције ПУ за град Београд, Одељење за јавни ред и мир, на пословима сузбијања проституције, подвођења коцке и скитње (2001-2004), сузбијања насилничког понашања (2004-2009) и од 2009. године на пословима праћења секташког понашања и неформалних друштвених група.

ИЗЈАВА О АКАДЕМСКОЈ ЧЕСТИТОСТИ

Слободан Исаиловић 139/2013

Својим потписом гарантујем да ћу се у току студија, а нарочито у току израде мастер рада, у потпуности уздржати од плагирања, односно копирања туђих идеја и њиховог презентовање као сопствених, без одговарајућег признавања ауторства.

Разумем да копирање туђих идеја може бити извршено из књига и часописа и података који могу бити представљени у табелама, дијаграмима, дизајну, плановима, фотографијама, филму, музици, формулама, вебсајтовима, компјутерским програмима и на други начин. Јасно ми је да плагијат такође укључује и представљање, употребу и дистрибуирање рада предавача или других студената као сопствених.

Свестан сам да намерним присвајањем идеја других и приказивањем као сопствених чиним повреде Закона о ауторском и сродним правима, као и других закона и одговарајућих аката Универзитета у Београду.

У Београду, 01.12.2016. године

Садржај:

Увод	5
1. Појам тероризма	7
1.1. Основни садржаји терористичких дејстава	9
2. Појам и обележја самоубилачког тероризма	11
2.1. Појам самоубиства	16
3. Историјат самоубилачког тероризма	18
4. Карактеристике самоубилачког тероризма данас	21
4.1. Самоубилачки тероризам у Израелу	25
4.2. Самоубилачки напади Хезболаха	26
4.3. Самоубилачки напади Тамилских тигрова	27
4.4. Самоубилачки напади Курда у Турској	28
4.5. Самоубилачки напади египатских терористичких организација	29
4.6. Самоубилачки напади Ал Каиде	29
4.7. Самоубилачки напади у Ираку	32
4.8. Самоубилачки напади ИСИЛ	35
5. Мотивација за самоубилачке нападе	37
5.1. Организациони мотив за самоубилачке нападе	41
5.2. Политички мотиви и финансијске предности самоубилачког тероризма	43
5.3. Лични мотиви за самоубилачке нападе	44
5.4. Психолошки аспект припреме нападача	47
6. Обука и припрема самоубице за извођење напада	49
6.1. Регрутовање самоубице	49
6.2. Обука бомбаша самоубице	52
6.3. Припрема за извођење напада	53
6.4. Фактори који делују на бомбаша самоубицу	55
7. Жене у самоубилачким нападима	56
8. Борба против самоубилачког тероризма	62
8.1. Оперативне и обавештајне мере	62
8.2. Противтерористичке мере	65
8.3. Безбедносне мере	67
8.4. Психолошке мере	68
8.5. Политичке мере	69
8.6. Политичко – дипломатска заштита од самоубилачког тероризма	71
8.6.1. Пример јавне дипломатије САД	73
Закључак	76
Литература	79

Увод

Као вид политичког насиља, тероризам представља фактор који озбиљно угрожава безбедност међународне заједнице и савремених држава. Иако феномен тероризма постоји од најраније људске историје и настанка цивилизација, данас су његови мотиви и границе померени, а терористички акти су постали безобзирнији и бруталнији.

Отежавајућа околност за борбу против тероризма је неусаглашен став читаве међународне заједнице по питању суштинских елемената тероризма, као и непостојање универзалне дефиниције, као последице супротстављених политичких, војних или економских интереса, што на крају резултира давањем значаја различитим елементима, у зависности од аутора.

Терористи су, поред спремности да ризикују своје животе, ипак настојали да преживе, како би уживали у плодовима своје борбе, док је нови вид тероризма – познатији као самоубилачки тероризам, квалитативно другачији, и у потпуној супротности са дотадашњим уверењем. Последње две деценије сведоче о ефикасности овог начина остварења политичких циљева, и самоубилачки тероризам издвајају као најмоћније терористичко оружје. Резултат овакве идеологије у нашој свести открива сазнање о сопственој свакодневној рањивости, и доноси истину о томе да никада не можемо бити потпуно заштићени од екстремиста који своје животе подређују остварењу политичких циљева.

До напада на Светски Трговински Центар и Пентагон (11.09.2001. године) се акције терориста самоубица описују као потези фанатика или очајника, којима се углавном постижу ограничени резултати (од свих терористичких аката, процењује се да је самоубилачког карактера било свега 3%)¹, али након ових напада приоритет међународне заједнице на свим пољима постаје уклањање глобалне терористичке претње, и њене најагресивније врсте – самоубилачког тероризма.

Традиционално посматран као проблем Јужне Азије и Средњег Истока, талас самоубилачког тероризма захвата и остале делове света, па као адекватне примере можемо навести и свесна жртвовања војника током Првог светског рата међу западним војскама, у

---

¹ Предавање проф. др Драгана Симеуновића на специјалистичким струковним студијама ФПН, Београд, 09.04.2009.

ратовима које је водио бивши Совјетски савез, а у Јапану током Другог светског рата о овом виду борбе сведочи постојање тзв „камиказа“ (Божански ветар) које су јуришале у самоубилачке мисије уништавања непријатељских бродова авионима напуњеним експлозивом. Посебно опасно уверење је да су самоубилачки напади искључиво повезани са религијски фондираним тероризмом, јер су, на пример, Тамилски тигрови (Шри Ланка) извели највећи број самоубилачких напада у XX веку, а своју идеологију не заснивају на религији, већ на доктрини – марксизму (на сличном обрасцу се заснива и курдска ПКК – мотив самоубилачких напада је њихова етничка различитост, а не религија). Експанзију овог вида тероризма карактерише и морбидна еманципација жена у исламском свету – односно, стицање равноправности жена кроз самоубилачке акте.

Према извештају америчког конгреса из 2003. године самоубилачки напади од 1980. до 2001. године представљали су свега 3% од укупних терористичких напада широм света, али су изазвали половину људских жртава,² док је од 2000. до 2003. године око 300 напада усмртило више од 5.300 људи у 17 земаља.³

Такав тренд показује очигледно пребацивање активности терористичких организација на самоубилачке акције. Пејп сматра да је разлог експоненцијалном расту броја самоубилачких акција упркос паду терористичких аката једноставан - терористичке групе су закључиле да је то најисплативији начин за постизање циљева.

Како је евидентан недостатак литературе на ову тему, од изузетне је важности свако проучавање овог друштвеног феномена и стално трагање за новим, ефикаснијим методама борбе, како би се изазову адекватно могло одговорити, у смислу спречавања акција бомбаша самоубица, демистификације њихове стратегије и мотивације, и спашавања великог броја људских живота.

---

² Atran Scott ``The Strategic Threat from Suicide Terror``- *Joint Center*, 2003.

www.umich.edu/~iinet/iisite/pdf/2003.12.Atran_policy.paper.terrorism.pdf, прегледано 12. августа 2012. године

³ Atran Scott - ``Mislandig Suicide Terrorism``, www.twq.com/04summer/docs/04summer_atran.pdf, прегледано 18. августа 2012. године

1. Појам тероризма

За истраживаче друштвено – политичких појава један од најатрактивнијих феномена, који представља изузетно велики теоријски изазов данас, свакако је тероризам. Иако смо свакодневно медијски затрпани вестима из ове области, опсежних и квалификованих научних анализа још увек има мало. Иако се научно интересовање за тероризам увећава - што доприноси ефикаснијем решавању овог проблема, још увек се услед непознавања материје, методологије истраживања друштвених појава, и неизграђеног категоријалног апарата, све одвија успорено.

Објективне тешкоће које утичу на неустановљавање општеприхваћене дефиниције, као и на настанак низа неадекватних дефиниција тероризма су: сложеност појаве и њена променљивост. Још један од проблема је и постојање бројних, нејасних, и међусобно спорних колоквијалних представа о томе шта је тероризам (на шта указује забрињавајући став врхунских политичара, који одлучујући о судбинама других, кроз нетактичне изјаве сматрају да поседују знање о тероризму и да им није потребна никаква дефиниција). Супротстављеност политичких интереса такође потврђује да се тероризам посматра као инструмент политичке борбе. У борби против тероризма се може уочити и двострукост стандарда (самим тим и морала) – велике силе искорењују врсту тероризма која им прети, али се зато, када је у питању борба других земаља са овим феноменом, понашају интересно, што иде до граница отворене подршке некој његовој форми, што је у супротности са међународним правом.

Још један од фактора који отежава дефинисање појма тероризма је и његова тајност, односно мањак могућности да се створи потпуни увид, чак и када он припада прошлости.

Сам термин је од свог настанка, у више наврата мењао своје значење. У почетку је означавао насиље револуционара који су настојали да преузму власт (дакле и за насиље власти), да би се, током XIX века односио на насилно деловање анархистичких и нихилистичких организација. У XX веку се овај термин поново везује за насиље власти, и то поводом деловања нацистичког и стаљинистичког режима страховладе, али и поводом неслагања западних сила са ослободилачком борбом колонијалних народа. Од седамдесетих

година прошлог века се изнова везује за насиље, и то против неке или нечије власти, али и насиље држава означених као „спонзори тероризма“.

Да би дефиниција била научно прихваћена, мора бити целовита, односно, садржати све битне одредбе тероризма, при чему се мора водити рачуна о критеријумима раздвајања битних од небитних својстава. Навођење свих својстава тероризма би могло да представља његов појмовни садржај, али не нужно да укаже и на његову суштину, па је стога, према Милосављевићу, „потребно раздвојити круцијална својства као стална и нужна од некруцијалних, и нагласити она која га чине јединственом појавом, а потом треба утврдити везе између тих својстава и њихову међузависност, као и везе и односе свих битних чинилаца који чине структуру тероризма, на основу чега се тек може саградити дефиниција као синтеза истраживачких поставки, аргумената и закључака.“⁴

По појмом „терор“ подразумевају се акције насиља организованог у политичке сврхе, ради застрашивања и беспопштедног сламања отпора онога према коме се терор спроводи⁵. Тероризам је организована и систематска примена мера насиља са намером да се изазивањем страха и личне несигурности грађана, наруши ауторитет државе или остваре неки политички циљеви.⁶ Тероризам је доктрина и метод борбе за одређене циљеве систематском употребом насиља.⁷ Тероризам је метод смишљене и систематске употребе аката насиља ради сејања страха према људима од државних органа или организованих скупина да би се остварили одређени политички циљеви⁸.

Пример свеобухватне дефиниције, која је издржала пробу времена, а потиче из друге половине осамдесетих година XX века, је дефиниција Драгана Симеуновића: „Као вишедимензионални политички феномен савремени тероризам се може теоријски најопштије одредити као сложени облик организованог групног, и ређе индивидуалног или институционалног политичког насиља обележен застрашујућим брахијално – физичким и психолошким методама политичке борбе којима се обично у време политичких и економских криза, а ретко и у условима остварене економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин непримерен датим условима, пре свега друштвеној ситуацији и историјским могућностима оних који га као политичку

---

⁴ Симеуновић Драган, Тероризам, Правни факултет у Београду: 2009, стр. 76

⁵ Група аутора, Политичка енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1975, стр.1079;

⁶ Ратковић Борислав, Петровић Петар, Војни лексикон, ВИЗ, Београд, 1981, стр.622;

⁷ Вујаклија Милан, Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд 1970., стр.947

⁸ Ђорђевић Обрен, Лексикон безбедности, Партизанска књига, Београд, 1986., стр.332;

стратегију упражњавају. Друштвено – угрожавајући опус тероризма обухвата претњу силом у оквиру интензивно психолошко – пропагандне делатности, отмице, уцене, психофизичко злостављање, атентате, саботаже, диверзије, појединачна и масовна политичка убиства, и интенцију испољавања ређе над стварним и потенцијалним политичким противницима, а чешће над представницима система и невиним жртвама. Као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног, и неинституционалног насиља, тероризам је увек окренут против одређених институција неког друштва, односно *in concretum* против неке државе.⁹

Највећи број дефиниција садржи следеће основне елементе којима се настоји дефинисати сам појам:

- употреба физичког насиља (или претња насиљем);
- политички карактер активности;
- изазивање страха (интимидација) и других психичких реакција;
- очекивани ефекти реакције (ефекат резонанце)
- планирано, организовано и циљно деловање;¹⁰

У сваком тренутку треба нагласити да су акције терориста усмерене ка далекосежним психолошким последицама, односно да није важна сама мета напада, већ политички одјек акције, а како је тероризам претежно тајна смртоносна активност, захтеви терориста нереални и незаконити, организатори напада су модернизовани, а акције усмерене на тзв. меке мете (недужне цивиле), потребно је уложити знатне напоре да се оваква дејства открију на време и предупредe.

1.1. Основни садржаји терористичких дејстава

Када политичко насиље прође своје фазе од екстремизма и политичких фрустрација због којих се не могу постићи политички циљеви, један део се одлучује да исто настави путем тероризма односно “стављања људи у стање страха од смрти”. Исто се спроводи кроз:

а) Припреме за терористичка дејства:

- организационо повезивање-формирање терористичке организације;
- изградња обавештајно-извиђачке мреже и прикупљање података;

---

⁹ Ибид, стр. 78

¹⁰ Предавања мр Вучинић Милоша, Тероризам као облик угрожавања безбједности, Факултет за медитеранске пословне студије, Тиват, 2010.

- наоружавање, прикупљање финансијских средстава и друге материјалне припреме;
- стручна и идеолошка припрема и обука;
- планирање;
- инфилтрација,
- стварање упоришта на територији, средствима масовних медија, државним институцијама, просветним, културним, војним и полицијским институцијама;

б) Извођење терористичких дејстава:

1. Неоружана дејства:

- психолошко-пропагандна дејства (пароле, летци, ширење гласина, чланци у новинама и емисије на радију и ТВ;
- претње, уцене, физичко насиље (без примене оружја);
- егзекуције и сакаћење;
- саботаже;
- штрајкови, јавни протести (грађанска непослушност), демонстрације (мирне или са мање насиља), организовање бојкота и сл.;

2. Оружана дејства:

- атентати;
- отмице;
- задржавање талаца;
- оружана разбојништва и пљачке;
- оружани напади на полицију, војску и остале државне органе;
- диверзије на значајним објектима инфраструктуре;
- подметање експлозија на местима масовног окупљања људи и у средствима превоза;¹¹

---

¹¹ Ибид,

2. Појам и обележја самоубилачког тероризма

Тероризам, по мишљењу аналитичара обухвата различите облике сложеног политичког насиља, и управо та сложеност феномена је утицала на детаљније изучавање појавних облика испољавања таквог насиља, што је за резултат имало, поред класичног, интернет и наркотероризма, издвајање самоубилачког тероризма као једне од нелегалних метода за остварење политичких циљева.

Да би се што исправније дефинисао појам самоубилачког тероризма, неопходно је одговорити на мноштво питања, пре свега, зашто је овај облик тероризма особен и ефикаснији од других, који су извори фасцинације и изненађења јавности овим актима, у чему се огледа супериорност мотивације терориста самоубица који показујући другима да се не плаше смрти, изазивају огроман страх.

Без обзира на то који се термин употребљава за самоубилачки тероризам, у теорији је постигнут висок ниво сагласности о његовој природи и мотивима, као и о последицама које изазивања ужаса, стаха и панике, које изводи једна или више особа (терориста), употребом различитих средстава (експлозивне напаве, ватрено оружје, превозна средства – аутомобили, авиони и др.) од којих и сами гину, да би потпуно уништили жртву терористичког напада, изазвали општи страх и панику, уз велику материјалну штету, ради остварења датих терористичких циљева. Дакле, суштина самоубилачког терористичког напада је да непосредни извршилац свесно гине ради остварења циљева терористичких организација као носилаца самоубилачких терористичких напада. Самоубилачки теоризам је специфичан и најагресивнији облик тероризма, у суштини представља стратегију принуде, чија је централна логика да се нанесе довољна бол жртви, изазове општа паника и ужас, и казни шире окружење (цело друштво, држава, влада/режим) и примора на уступке терористима. Другим речима, самоубилачки тероризам је посебна терористичка стратегија и тактика, нарочито у погледу појавних облика. А једна од његових главних одлика је умишљајна радња самоубице.¹²

---

¹² Бајагић Младен, Самоубилачки тероризам – савремено терористичко оружје, Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011. стр. 208.

Овакав вид тероризма се заснива на насумичним или намерним самоубилачким нападима на људе и имовину, свесном жртвовању живота терориста, ради остварења њихових циљева. Носиоци су најекстремније терористичке организације, а основне карактеристике су свирепост, тајност, изненађење, аморалност и остале тактичке предности. При извођењу оваквих напада терориста самоубица је непосредни извршилац који представља у исто време и ефикасно средство и начин извршења напада, али такође представља и последњу карику у организационом ланцу, након верских вођа, наредбодаваца, сарадника, идеолога, помагача и других лица исте или сличне оријентације, која непосредно не учествују у извођењу терористичког акта, али без чијег учешћа напад не би било могуће извести. Ове чињенице су резултат тога да све савремене терористичке организације, попут других организационих система као што су државне структуре, обавештајне, војне и полицијске организације, компаније и сл, имају врло развијену организациону структуру, и руководеће компоненте. Руководећи кадар чине верске вође, идеолози, и највиши командни кадар, инструктори и планери, а испод њих се у ланцу налазе оперативни делови организације – оперативне команде, извршиоци у виду појединаца и терористичких ћелија, и активни и пасивни посматрачи. Ипак, у крајњем случају, успех читаве операције директно зависи од свесне смрти терористе самоубице.

За опис појаве самоубилачког тероризма често се користе фразе које непотпуно описују феномен, као што је „самоубилачко бомбардовање“ (*suicide bombing*), што означава напад изведен уз употребу експлозива, занемарујући отмице авиона, употребу ватреног и хладног оружја. Када се тумачење појма посматра из угла жртава, настају фразе као што је „напади убица“ (*homicide attacks*), што додатно наглашава криминалну природу насиља, а умањују значај самоубиства извођача самог акта. Такође је значајно поменути и постојање фраза као што су „мученичке операције“ (*martyrdom operations*), које наглашавају везу између самоубиства као индивидуалног чина, тероризма као политичког насиља и радикалних религијских убеђења, где мучеништво подразумева слепу и неограничену приврженост и испуњење обећања безусловним жртвовањем за "браћу" по вери и њихове циљеве, и, с тим у вези, представљају стратегију тзв. светог рата – цихада. Ове операције, дакле, као термин упућују на узрок извршилаца самоубилачких напада и њихову повезаност са терминима светог рата или самоодбране. Међутим, у случају самоубилачких напада које изводе екстремне исламске терористичке организације које заговарају цихад против неверника,

позива се некритички на Куран да би се убедили регрути за самоубилачке акте, да им овај вид саможртвовања и смрти као крајњег исхода, обезбеђују вечно блаженство и награду у рају.¹³ Такође, у литератури наилазимо на појмове „самоубилачке операције“ (*suicide operations*) које наглашавају улогу терористичких организација у извиђењу напада, стављајући акценат на њихов војни карактер, као и "геноцидно бомбардовање" (*genocidal bombing*). Термини самоубилачки напади и геноцидно бомбардовање упућују на усмеравање анализе на саме жртве напада, и природу насиља које се користи над њима. Ниједна од ових фраза није свеобухватна, па је најупутније користити термин самоубилачки напад, који се може дефинисати као „терористички акт у коме нападач уништава или настоји да уништи циљ жртвујући при томе свесно и властити живот“.¹⁴

Ами Педахзур дефинише самоубилачки тероризам као нападе чији је циљ стварање атмосфере страха уз наношење што више цивилних и људских жртава, а отвара дилему и да ли самоубилачким тероризмом треба сматрати акцију у којој терориста зна да има имало шансе да преживи, или само акције у којима не постоји никаква шанса да преживи али закључује да самоубилачки тероризам представљају обе наведене категорије, у вези са чиме се феномен бомбаша самоубица може сматрати и подкатегијом самоубилачког тероризма.

Скот Атран самоубилачки тероризам дефинише као терористички акт у коме нападач уништава или настоји да уништи циљ, жртвујући притом и властити живот.

Роберт Пејп самоубилачки тероризам дефинише на два начина: у ужем смислу самоубилачки тероризам подразумева ситуацију када нападач (свесно) убија самог себе, и у ширем смислу подразумева све ситуације када нападач очекује да буде убијен од стране других, приликом извршења терористичког акта.¹⁵

Брус Хофман истиче да употреба самоубилачког тероризма разара веру јавности да је врх власти у стању да сачува и заштити своје грађане, што изазива климу страха коју терористи користе.¹⁶

---

¹³ Бајагић Младен, Самоубилачки тероризам – савршено терористичко оружје, Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011.

¹⁴ Ganor Boaz, Defining terrorism, www.ict.org.il, преузето 22. јуна 2009.

¹⁵ Бајагић Младен, Самоубилачки тероризам – савремено терористичко оружје, Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011. стр. 208.

¹⁶ Ибид.

Самоубилачки тероризам можемо дефинисати као “спремност жртвовања нечијег живота при уништавању или покушају уништења циља који ће подупрети политичка настојања”.¹⁷

Према Швајцеру, самоубилачки напад подразумева “насилан, политички мотивисан напад који извршава у свесном стању одлучности особа која диже у ваздух себе и задати циљ. Претходна припремљеност на сигурну смрт је предуслов за успешан напад.”¹⁸ Парадокс свесног жртвовања живота у сврху постизања политичког циља је у томе што савремена начела ратовања као императив постављају баш очување људског живота, односно смањење броја страдалих војника као и колатералних жртава.

Оно што одликује терористу самоубицу је што он не очекује да ће мисију преживети, па употребљава методе које захтевају смрт нападача како би успех био изванредан. У суштини, он убија остале у исто време када убија и себе. Такав терориста би успешно могао бити искоришћен за атентате, или у демонстративне сврхе, али у пракси самоубице само настоје да убију што већи број људи. Увећавање броја непријатељских убистава, међутим, одвраћа оне циље групе које евентуално могу саосећати са терористичким разлозима, а сам чин самоубиства отвара питање подршке умеренијих делова терористичке заједнице.

Како тероризам представља акт насиља који је, пре свега, политички мотивисан, његова најбитнија карактеристика је преношење одређене поруке, што посебно добија на значају када је у питању самоубилачки тероризам. Оваквим актима терористичке организације показују границе које су спремне да пређу у остварењу својих циљева, и спремност да жртвују властите животе како би истрајали у својим намерама, што има за последицу изазивање и ширење страха код ширег круга људи, држава или међународне заједнице.

Психолошки ефекат самоубилачког тероризма многоструко превазилази његове рушилачке могућности, јер се ствара осећај несигурности са једне, и супериорности са друге стране, што утиче на медије и јавност. Изјава Рамадана Шалаха, генералног секретара палестинског Исламског цихада, сликовито говори о томе: „Наши непријатељи поседују најсавременије оружје на свету, а њихова војска је врло обучена. Ми се немамо чиме борити

---

¹⁷ <http://www.mm.co.ba/sehara/47-zanimljivi-tekstovi/148-islamski-terorizam>, прегледано 10. августа 2009.

¹⁸ Schweizer Herald Otto, Female suicide bombers, What do we know or should know about them? Terrorism, Organized Crime and Extremism, Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, Violence and Victimisation, College of Police and Security Studies, Slovenia, 2002, стр. 611-628

против убистава и напада на нас, осим оружјем као што је мучеништво. Лако је и кошта нас само наших живота. Људске бомбе не могу бити поражене чак ни нуклеарним оружјем.”¹⁹

Још једна од карактеристика самоубилачког тероризма је и аморалност самог чина. Жртвовање живота са једне, и убијање недужних људи са друге стране ради остваривања политичких циљева, се не уклапа ни у један постојећи систем вредности савременог друштва. Бруталност извођења оваквих аката представља тежак злочин, а сам чин није ништа мање неморалан ни према самим самоубицама, обзиром на начин на који они постају живе бомбе, и поред од стране верских вођа уграђеног психолошког механизма на основу ког и сами почињу да верују у добробит онога што чине.

Уско повезан са наведеним је и верски екстремизам (фанатизам, фундаментализам) који се најчешће везује за ислам, мада може бити карактеристичан за већину религија и верских заједница уопште. Верски мотивисани појединци у самоубилачке нападе улазе руковођени пропагандним идејама да сваки верник мора да поштује одређене истине, односно фундаменте религије, и буде слепо одан вери којој припада. У муслиманском друштву су мученици били дубоко поштовани. У случају да појединац који промени своје мишљење у вези извођења напада, бива презрен као „полу – мученик“. Њихово понашање су санкционисале религиозне власти, али је важно поменути да структура религиозног уређења није била хијерархијска или централизована. Самоубилачки Џихад је, несумњиво, имао легитимитет у муслиманском друштву.

Терористичке групе које се најчешће опредељују за самоубилачки тероризам као тактику за остварење циљева су: Хамас, Хезболах, Исламска држава у Ираку и Леванту (*ISIL*), Палестински Исламски Џихад (*Palestinian Islamic Jihad – PIJ*), Египатски Исламски Џихад (*Egyptian Islamic Jihad*), Исламска Група (*Gama al Islamiyya*), Оружана Исламска Група (*Armed Islamic Group – GIA*), Крудска радничка партија (*ИПКК*), Бабар Халас (*Babbar Khalsa*), Ослободилачки тигрови тамилског Елама (*Liberation Tigers of Tamil Eelam – LTTE*), Ал Каида (*Al Qaida*).²⁰

---

¹⁹ <http://www.bhdani.com>, прегледано 14. августа 2012.

²⁰ Countering Suicide Terrorism, The International Policy Institute for Counter – Terrorism (ICT), New York, 2002.

2.1. Појам самоубиства

Самоубиство или суицид, као есенцијална карактеристика самоубилачког тероризма се може дефинисати као „сваки акт или понашање чији је циљ свесно и намерно уништење сопственог живота (нарушење сопственог интегритета)“.²¹

Реч "самоубиство" потиче од латинских речи *suī* – себе, и *occidere* – убити. Самоубиство је један од ретких феномена потпуно ослобођен од културолошких, вредносних, временских и узрастних граница.²²

Феномен самоубилаштва, односно самоубилачког понашања, стар је колико и човечанство. Може се уочити на свим меридијанима, у свим облицима друшвеног организовања и људске културе, некада нападно, а некада дискретно, али је константно предмет интересовања, дискусија и истраживања. Варијетети одношења према овом чину су бројни, и овај друштвени феномен се може сагледавати из више угла.

У античком времену, Платон је самоубиство осуђивао, и називао га срамотним чином сматрајући да починиоци морају бити сахрањени у неозначеним гробовима. Стоици су, ипак, самоубиство сматрали највишим изразом слободе, док је Св. Аугустин самоубиство изједначавао са убиством.²³

Са аспекта хришћанске религије, самоубиство је проглашено богонеугодним (богохулним) делом, па је екскомуникација из цркве његова логична последица, а основ осуде је дрскост појединца да таквим чином преузме Божију функцију (одузимање живота), из чега произилази забрана обављања убичајених верских обреда за душу покојника.

Пример законске инкриминације самоубиства можемо уочити у англосаксонском праву – у Енглеској је до 1961. године самоубица „додатно“ кажњаван черечењем и убадањем леша, а касније је, у складу са тим самоубицама (или његовој породици) одузимано име или имање.²⁴

Насупрот томе, самоубиство је могло бити и привилегија – тешко оболелих, богатих римских патриција, или „улазница“ за рај Донатистима (ранохришћанска секта која проповеда што хитнији прелазак у загробни живот, јер је он неупоредиво угоднији од овог, и

²¹ Јоцић, Превенција суицида и суицидалног понашања, Војна академија, Београд: 2004, стр. 12

²² <http://savetovaliste.nshc.org.rs/samoubistvo.htm>, прегледано 03. новембра 2015

²³ Ибид.

²⁴ Биро Миклош, Самоубиство – психологија и психопатологија, Нолит, Београд: 1982

са тим циљем су се масовно бацали у провалије).²⁵ Такође, општи став античких Грка према самоубиству је да је самоубиство саставни људске слободе и достојанства, па иако га нису глорификовали, могуће га је било јавно извршити након одобрења од стране Сената, док је у старом Риму у слободарска начела Грка унета доза помодарства и снобизма, па је самоубиство постало „стилски украс живота посвећен високом стилу“.

Суицид се може тумачити и као питање лојалности ближњима или одређеној идеји, што се огледа кроз примере добровољног спаљивања супруге у Индији и Тибету након мужевљеве смрти, или као самоспаљивање Курда у знак протеста против политике која се води према Партији радничког покрета.

Као питање части, суицид можемо уочити у бројним кодексима понашања ратника (легионара, викинга, самураја) – на пример, јапански самураји су, након погибије вође, извршавали ритуално самоубиство (харакири).

Суицид као магијски чин или култ је посебно опасан феномен, од примитивних друштава која су заговарала анимизам и пантеизам, све до верских секти новог доба (Мунови следбеници). Као један од примера који најбоље илуструју деловање секти можемо издвојити један из 1993. године, када се у Тексасу 170 људи из секте Дејвида Кореша забарикадирало у згради и извршило самоспаљивање.²⁶

Самоубиство је као експеримент, односно резултат потраге за границама људске издржљивости у случајевима уживалаца дрога, или такмичара у „новим спортовима“, што подразумева такмичења у испијању алкохолних пића, услед чега долази до тровања и смрти, или пак, такмичење пред веб камерама за најспектакуларније интернет самоубиство.²⁷

Медицинско тумачење самоубиство види као израз болести и патологије.

Проблем самоубилаштва је условљен великим бројем различитих фактора, што у знатној мери отежава констатацију који од њих у датом моменту може однети превагу, односно бити тзв. окидач. Такође, људски живот се сматра универзалном вредношћу, основним мерилем ствари, и треба га неговати, развијати и даље унапређивати. Сваки човек на овој планети је јединствен и непоновљив, и као такав уникат, па самим тим и његов живот нема цену, тако да не постоји алтернатива која може надоместити његово (само) уништење, без обзира на то ком времену или институцији припада.

---

²⁵ Ибид.

²⁶ Дневне новине "Вечерње Новости", 20.01.2005, стр.12

²⁷ Часопис "Ривија 92", 02.11.2004, стр. 33

Суицид настаје као комплекс психолошких, социјалних, биолошких, културних и срединских фактора. На појаву самоубиства постоје и различити друштвени одговори који су обликовани митским, историјским, вредносним, културним, религијским и правним чиниоцима.²⁸

3. Историјат самоубилачког тероризма

Самоубилачки тероризам није производ догађања последњих неколико деценија, па је значајно направити осврт на његову генезу, како би се стекао потпунији увид у овај феномен. Саможртвовање у интересу идеала није необично у људској историји, посебно у војним окружењима.

Један од најстаријих самоубилачких напада у име Алаха се везује за један од најзначајнијих догађаја у муслиманској историји – самоизабрано мучеништво Хусеина ибн Алија у бици код Карбале 800. године н.е. Хусеин је радо прихватио своју судбину, јер је био свестан своје немоћи на бојном пољу, и то не због политичке амбиције, већ је заузео моралан став према тиранији и неправди. Његова лична спремност и посвећеност је послужила као пример, не само за Шиите, већ и за све муслимане укључене у борбу са неправедним и неморалним владарима сакривеним иза наводне правичности. Иако то није био самоубилачки напад у строгом смислу, пример Хусеиновог жртвовања је инспирисао знатан број савремених терориста.

У записима из XII века можемо наћи податке о Асасинима, муслиманској шиитској секти, чији назив потиче од речи „хашиш – хашишини“, јер је хашиш био обавезан додатак верског понашања. Своје акције су изводили у периоду од 1090. и 1270. године. Били су под вођством Хасана ел Сабаха, који је вешто мобилисао сирочиће у пубертету, изазивајући им осећај захвалности, и истовремено их при обредима опијао алкохолом и хашишом, да би их након буђења остављао у врту који је био направљен као муслимански рај, где би настављали да се дрогирају. Након навикавања на дрогу и стварања зависности, изводио би их из врта и постављао као стражаре или ратнике, док би они ту функцију обављали уз накнаду у дроги, а

---

²⁸ Југовић Александар, Социјално-демографска и етиолошка обележја суицида у савременом друштву, ФАСПЕР, Београд: 2011, стр. 543

не за плату, па их је било могуће убедити да учине било шта („како би поново заслужили рај“). Асасини би остали секта да Хасан ел Сабах није имао политичке амбиције, и да његови људи нису током молитве боли ножевима његове политичке противнике, иако су знали да ће их обезбеђење раскомадати одмах затим. Такву смрт су очекивали у весељу, јер су чврсто веровали да их очекује рај са мноштвом девица, медом и млеком и другим уживањима.²⁹ Једна од значајних карактеристика Асасина је и њихова неспособност да се наметну трајно у градовима и селима. Њихови напади су били циљани и брзи, након чега би се повлачили у планине, где су практично били непобедиви јер су изузетно добро познавали терен, а веће и организоване војне формације нису биле у могућности да тамо допру. Они су проширивали поље деловања, али како нису имали своју територију, нису постајали уочљивији, а ни њихова одбрамбена способност није слабила. Тек у XIII веку са монголском инвазијом Асасини бивају потпуно уништени, јер се средства која су чинила њихову снагу нису показала ефикасним наспрам покретних коњаника.

У XVIII, XIX и почетком XX века налазимо трагове о самоубилачким нападима муслиманских заједница на југозападу Индије, Малбарској обали, на Суматри, Минданау и Сулу на Филипинима, у борби против колонијалних власти у тим подручјима. Очекивала их је сигурна смрт, јер су јуришали на бројнијег и јачег непријатеља ножевима или голим рукама, али своју смрт нису сматрали самоубиством, већ обавезом, светим чином жртвовања за заједницу и у славу Бога.

Самоубилачки напади представљају претходницу модерног облика тероризма. Терористи су представљали мањину муслиманског друштва, али су њихове акције уносиле велики страх и пометњу међу Европљанима. Активисти су најчешће били млади, и готово увек сиромашни, а њихов отпор је био последица конфликта против колонијалне владавине. Тероризам се јавља у периодима очајања, када милитантни муслимани увиђају да је отпор безуспешан. Индивидуални напади су имали за циљ одбрану интегритета муслиманске заједнице, и застрашивање локалних хришћана и Европљана. Њихове акције је инспирисала жеља да се стекне индивидуална награда, као и осећај религиозне дужности. У самоубилачком Цихаду су заједничке факторе представљали: херојска литература (поеме,

---

²⁹ Предавање проф. др Драгана Симеуновића на специјалистичким струковним студијама ФПН, Београд, 09.04.2009.

епске песме и теолошке расправе) која је величала мучеништво, као и специфични ритуали који су били извођени непосредно пре извођења напада.³⁰

Употреба самоубилачких напада као терористичке технике није ексклузивно везана за једну културу или религију. Након откривања динамита крајем XIX века, употреба бомби је постала један од омиљених метода извршења напада у самоубилачкој тактици.

Руски радикали су крајем XIX века сигуран успех напада обезбеђивали тако што су водили рачуна о томе да буду сувише близу мете, при томе свесно настојећи да буду и сами разнесени. Близина мети је била од кључног значаја, јер су тадашње експлозивне направе биле лошије израде, и слабијег разорног дејства. У случајевима када би самоубице преживеле и биле заробљене, одбијали би понуђена помиловања, и допустили да буду ликвидирани. Умрети за њихову ствар је био израз узвишености, и служили су као извор легитимности случаја, и као сврха окупљања нових регрута, мада се није показало као ефикасна дугорочна стратегија, јер је убрзо руски режим искоренио познате групе, међу којима и Народну Вољу.

У новијој историји примере самоубилачких напада можемо наћи и током II светског рата, када су јапански пилоти – камиказе (на јапанском: божански ветар) заједно са авионима ударали у циљ. У почетку су овакве јединице попуњаване добровољцима, који су носили посебне униформе и ознаке, а касније су попуњаване по службеној дужности. По службеној дужности су одређивани почетници и слабији пилоти, како би се искуснији сачували за борбу. Како пропаганда самурајског духа и одавање почasti породицама погинулих нису решили проблем одређивања војника за самоубилачку мисију, пилоти који су практично били осуђени на смрт том мисијом су почели да избегавају извршавање задатака, између осталог уз изговоре да нису могли да пронађу своје циљеве за уништење. Како би се то онемогућило, предузимане су нарочите мере – праћење самоубица авионима ловцима, пуњење горивом само за лет до циља и сл. Након рата, прикупљени подаци указују на то да су 2314 авиона била употребљена за камиказе, од којих је 474 (или 16%) погодило циљ. Током тих напада је потопљено 34, а оштећено 268 америчких бродова. Након капитулације Јапана, забележено је да је јапанска Ратна морнарица имала 2519 пилота регистрованих као камиказе, а да је остало још 5400 авион – бомби и једрилица – бомби које су биле припремљене за одбрану.³¹

---

³⁰ Crenshav Martha, Suicide Terrorism in Comparative Perspective, Countering of Suicide Terrorism an International Conference, Herzliya, Izrael, str. 21-29.

³¹ Војна енциклопедија, ВИЗ: Београд, 1985, том 4, стр. 210

У савременом добу, први значајнији самоубилачки напад догодио се у Бејруту, Либан, 1983. године, када је у два експлозијама камиона натоварених експлозивом, у касарнама америчког и француског контингента мировних снага, погинуло 299 војника. Овим нападом је потпуно остварен циљ терористичког акта – повлачење америчких и француских снага из Либана, и изазивање панике широм САД (увођење ванредних мера безбедности као што је подизање бетонских препрека око Беле куће, затварање подземног аутобуског тунела у Пентагону).

Са развојем експлозива, као и средстава за детонирање, самоубилачки напади су постали мање уобичајени у XX веку. Напредна технолошка средства су значила да више није било неопходно жртвовати члана организације, јер су уобичајени методи обухватили претходно постављање и даљинско активирање експлозивних направа, узимање талаца и нападе на авионе. На развој терористичких метода је утицало и глобално побољшање противтерористичких мера. Терористи су на тактичком плану били принуђени да измишљају нове стратегије када су постали суочени са детекторима метала на аеродромима, повећаним безбедносним мерама око потенцијалних циљева, и сличним антитерористичким мерама.

4. Карактеристике самоубилачког тероризма данас

Самоубилачки тероризам није својствен само једној религији, народу, држави или континенту, иако су прве асоцијације на самоубилачки тероризам екстремни исламистички тероризам и његови најпознатији протагонисти Ал-Каида, Хезболах, Хамас и ИСИЛ. Самоубилачке нападе у различите сврхе користе различите религијске групе, укључујући мулиманске (шиитске и сунитске), хришћанске, јеврејске, као и секуларне организације у различитим деловима света. Између осталих, важно је поменути да су најпознатије терористичке организације које бирају самоубилачке нападе за остварење својих циљева: Исламска држава у Ираку и Леванту (*ISIL*), Палестински исламски джихад (*Palestinian Islamic Jihad*), Бригада мученика Ал-Акса (*al-Aqsa Martyrs' Brigades*), Ал-Ансар муџахедини из Чеченије (*al-Aqsa Martyrs' Brigades*), Египатски исламски джихад (*Egyptian Islamic Jihad*), Лакшар – е – Таиба из Пакистана/Кашмир (*Lashkar-e-taiba of Pakistan/Kashmir*), Радничка партија Курдистана из

Турске (*Turkish Kurdistan Workers' Party*), Тамилски тигрови Шри Ланке (*Liberation Tigers of Tamil Eelam*), Оружана исламска група из Алжира (*Armed Islamic Group-GIA*) и др.

Према неким истраживањима, постоји више разлога из којих је самоубилачки тероризам прихваћен као најефикаснија тактика коју користе бројне терористичке организације у свету:

- самоубилачки напади могу да доведу до великих штетних последица и знатних оштећења;
- успех мисије самоубиства је готово загарантован када нападач полази на операцију;
- самоубилачки напади имају велики психолошки ефекат на јавност због изазивања осећаја беспомоћности;
- самоубилачки напади су релативно јефтини, али врло ефикасни;
- самоубилачки напади су обично много мање компликовани од других терористичких операција;
- употреба самоубилачког тероризма представља минимални безбедносни ризик по организацију;
- медијско покривање самоубилачких напада је скоро загарантовано.³²

Као што је већ наведено, самоубилачки тероризам представља савршено терористичко оружје из више разлога - за самоубилачку тактику није потребно организовање извлачења извршилаца, што читаву акцију чини јефтинијом, изазивају се масовне жртве, наноси велика материјална штета, циљ се погађа у највећем броју случајева јер терориста бира време акције, у могућности је да се довољно приближи жртви, мале су шансе за то да ће извршилац бити заробљен и одати организаторе, а психолошки ефекат на јавност и медије је огроман.

Када је реч о финансијским средствима, самоубилачки напади имају изузетну предност, јер терористичке организације добијају од спонзора знатна новчана средства за реализацију оваквих активности. Ова чињеница је посебно важна из разлога што може бити један од пресудних мотивационих елемената да се појединци одлуче за самоубилачки акт, јер би у том случају њихова породица, након њихове смрти, добила новчану помоћ и друге бенефиције. Остали мотиви бомбаша самоубица се не разликују суштински од мотива којима се уопште

---

³² Бајагић Младен, Самоубилачки тероризам – савремено терористичко оружје Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011. стр. 211.

опредељују за тероризам, а који укључују индоктринацију, личну озлојеђеност, бес, освету, одмазду због неправде и сл., са посебним освртом на значај религије, политике, етничке припадности, културе или идеологије.

Самоубиству, односно потпуном жртвовању као тактици извршења терористичког акта посебно су склони Тамилски тигрови, регрутујући за овакве акције најчешће тинејџере, који своју посвећеност групи доказују ношењем цијанида. Такође, јак фаталистички став испољавају и палестински терористи самоубице, које сматрају да ће свакако једног дана живот окончати насилном смрћу, па се за самоубилачки напад опредељују верујући да ће дати живот ради остварења исправног циља. Чак и породице терориста самоубица, од којих већину чине млади, између деветнаест и двадесетдве године живота, као и у последње време жене, прихватају тај чин као херојски. Насупрот њима, постоје и породице које се томе супротстављају и јавно осуђују вође и људе који су одговорни за регрутовање и обуку у тим терористичким организацијама.

Слика бр. 1: бомбаши самоубице као шехиди³³

Идеологизација која обележава самоубилачки тероризам као нови приступ модерном ратовању, поред напада у Бејруту 1983. (који, иако није први напад ове врсте, узима се за почетак таласа савремених самоубилачких напада,) има порекло и на другим местима. Легитимизација бомбашких напада и интерпретација концепта мучеништва у оквиру шиитског ислама директно је повезана са револуцијом у Ирану 1979. године. Након победе

³³ преузето са www.press.ba дана 01.06.2016. године

исламске револуције, Иран је свету поново презентовао концепт човека који је спреман да умре за ратну победу. Хомеинијево схватање “оригиналног Ислама” је довело до расцепа културне традиције и верске праксе установљене протеклих столећа, ослобађања од западних интелектуалних утицаја и стварања оригиналног и једноставног исламског друштва. Почетком иранско – ирачког рата 1980. године, Иран надомешћује властиту војну инфериорност у односу на Ирак бројчаном надмоћи свог становништва. Како је Садам Хусеин преценио ефикасност сопствених оружаних снага, и очекивао слаб отпор Ирана због унутрашњих немира унутар њега, иранско руководство увиђа да је будућност Ирана угрожена, и позива народ да се супротстави агресору (односно неверницима) свим расположивим средствима. Да би Иран био спашен, требало је да да жртве на националном, али и личном нивоу, што је резултирало оснаживањем концепта мучеништва, а смрт на бојном пољу обезбеђивала је место у рају. Иран 1980. године формира Корпус Исламске Револуционарне Гарде или Пасдаран, у функцији лојалне и независне силе. Помоћне добровољачке снаге из Пасдарана под називом Басци Мустазафин (у преводу „мобилизација потлачених маса“) имале су задатак да обједине младе и старије људе из редова сиромашних, у народну милицију. На тај начин су се хиљаде Иранаца у редовима Пасдарана свесно жртвовале у масовним јуришима на ирачке положаје. Религиозна индоктринација је имала одлучујућу улогу при добровољном жртвовању (између осталог и пријављивању за људске чистаче мина) током критичних фаза рата са Ираком. Десетине хиљада иранске деце и младића су се у тзв. људским таласима преливале преко бојног поља, а само у једној офанзивној операцији 1984. године је убијено више од двадесет хиљада људи у нападима људских таласа, али без тактичког успеха или стечене предности, а проценат преживљавања је износио 5%.

Пример Ирана је снажно утицао на Блиски Исток, нарочито на либанске шиитске групе. Хомеинијева подстрекачка реторика, као и лична харизма, их је инспирисала да започну модерну еру самоубилачког тероризма са неочекиваним и апсолутним успехом.

Како је модерни талас самоубилачког тероризма започет осамдесетих година прошлог века, акцијама Хезболаха у Либану, усмереним против израелских, француских и америчких снага, по угледу на њих је и Хамас спроводио масовне самоубилачке нападе са циљем прекидања мировног процеса. Новине у оваквом начину борбе за остварење политичких циљева унели су Тамилски тигрови, који су поред убистава цивила и високих званичника,

одговорни за убиство индијског премијера Гандија 1991. године, и председника Шри Ланке Прамадаса 1993. године. Неки аутори тврде да сви терористички самоубилачки напади имају један циљ, а то је приморавање модерних демократских земаља да повуку своје војне снаге са територије које терористи сматрају својом домовином. Овакав став се може оповргнути чињеницом да су мете терористичких напада биле и САД, Француска, Индија, Израел, Русија, Шри Ланка, Турска и др. од којих се неке заиста не могу сматрати демократским земљама, мада учестали напади са којима се Ирак константно суочава, потврђују ову тезу, односно став да се напади у већини случајева одвијају као део организованих кампања, као одговор на окупацију или присуство страних снага на територији одређене државе, што резултира чињеницом да без обзира да ли је одређена држава демократска или не, ова чињеница нема значаја када је реч о самоубилачком тероризму.

Низом самоубилачких терористичких напада у модерној историји резултирали су америчка и француска окупација Либана, израелска окупација Западне обале и појаса Газе, нерегулисан статус Тамила у Шри Ланки, статус Курда у Турској, чеченске тежње за отцепљење од Русије, проблем Кашмира и Пенџаба у Индији, присуство америчких снага у Персијском заливу и окупација Ирака.

4.1. Самоубилачки тероризам и Израелу

Пракса самоубилачког тероризма се деведесетих година, под утицајем либанског Хезболаха и палестинске организације на окупираним подручјима појаса Газе и Западне обале, шири и на територију Израела. Хамас и Палестински Исламски Цихад (PIJ), организације које нису признавале мировни споразум са Израелом, 1993. године започињу серију самоубилачких напада. Развоји самоубилачког тероризма на овом подручју је највише допринело израелско протеривање неколико стотина исламских фундаменталиста из појаса Газе и Западне обале 1992. године у Либан, где су протерани имали могућност да успоставе блиске везе са Хезболахом и Иранском Револуционарном Гардом, који су их оспособљавали за самоубилачке мисије. Када им је, након годину дана, дозвољен повратак кући, талас самоубилачког насиља је почео да расте.

У почетку су напади Хамаса и Палестинског Исламског Цихада били усмерени само на војне циљеве, али убрзо њихове мете постају и цивили у градовима и насељеним областима. На израелску јавну свест о личној безбедности су дубоко негативан утицај имале две палестинске фундаменталистичке групе Сунита, које су нанеле велики број људских жртава међу цивилним становништвом Израела.

Ефекти терористичких камања су били интензивни, обзиром да се она одвијала током мировног процеса, који је требало да донесе мир између Израела и Палестине. Између 1993. и 1999. године Хамас и ПИЈ су извели 32 самоубилачка напада у којима је погинуло 156 особа, а више од 1000 је рањено. Са избијањем „Ал Акса Интифаде“ тзв. мученичким операцијама су се придружиле и секуларне терористичке организације попут Фатаха и Националног фронта за ослобођење Палестине (ПФЛП), а у овом периоду (2000-2023. године) је забележено чак 137 самоубилачких напада.³⁴

4.2. Самоубилачки напади Хезболаха

Хезболах је до априла 1983. године била мала и релативно непозната група, али се издвојила успешним руковођењем самоубилачким нападима против Западних циљева. Први напад је био изведен на америчку амбасаду у Бејруту, након кога су уследили и напади на америчку команду Маринаца, и напад на француске мултинационалне снаге у октобру 1983. године.³⁵ Последња два напада су изведена синхронизовано, и усмртила су 300 људи. Западне силе су повукле своје снаге из Либана, суочене са новим обликом насиља, што до данас представља највећу победу самоубилачког тероризма.

Наредних година је Хезболах преусмерио своје самоубилачке активности на израелске војнике у Либану, и војне циљеве Јужнолибанске Армије (путеве, конвоје и граничне прелазе), што је проузроковало повлачење израелске армије из централног Либана на уски појас на Југу. Иако је Хезболах од тада смањио број самоубилачких напада на годишњем нивоу (изводио у просеку један или мање), сматра се пиониром самоубилачког тероризма у региону. Такође је представљао своје иранске покровитеље са угледом за ширење Исламске

---

³⁴ Ganor Boaz, Suicide Attacks in Israel, Countering of Suicide Terrorism, an International Conference, Herzliya, Izrael, str. 134-145

³⁵ Shay Shaul, Suicide terrorism in Lebanon, Countering of Suicide Terrorism, an International Conference, Herzliya, Izrael, str. 129-133.

револуције. Спремност шиитских терориста да се жртвују за одбрану „угњетаваних у свету“ је била изузетно важан инструмент за Иран и за сам Хезболах, као оружје освете и застрашивања против Израела. Када су ваздухопловне израелске снаге убиле генералног секретара Хезболаха, Абаса Мусаивија фебруара 1992. године, организација је извела самоубилачки напад у Буенос Аиресу у марту исте године, убивши 29, и ранивши 250 људи. Следећи напад у истом граду, Хезболах је извео 1994. године на грађевини локалне јеврејске заједнице, као одмазду због израелског напада на Хезболахов камп за обуку у Еин Дардару у Либану.³⁶

Између 1983. и 1999. године Либан је претрпео око 50 самоубилачких напада, од којих су за половину биле одговорне Хезболах и Амал, док је друга половина приписана осталим терористичким групама које су се залагале за нерелигиозне националне идеологије. Националне групе су, импресиониране учинком Хезболахових напада, ишле истим путем. Такође, Хезболах је имао велики утицај на бројне терористичке организације у осталим земљама (два самоубилачка напада која су изведена у Кувајту 1983. године од стране терористичке организације Ел Дава, и Емир Ал Сабах годину дана касније, доведена су у директну везу са Хезболахом).

4.3. Самоубилачки напади Тамилских тигрова

Према статистици, по броју изведених напада, најефикасније и најбруталнија терористичка организација која изводи самоубилачке нападе је тамилска сепаратистичка група у Шри Ланки, прецизније, њихов огранак Црни Тигрови (ЛТТЕ). Од јула 1987. до фебруара 2000. године ова организација је извела 168 самоубилачких напада, усмртивши или ранивши хиљаде људи.³⁷ Црни Тигрови су своје нападе усмеравали првенствено на војне и политичке личности на високим положајима у Индији и Шри Ланки (они су и једина организација која је успела да ликвидира двојицу вођа држава – бившег индијског премијера Рацива Гандија (1991. године) и председника Шри Ланке Ранасинга Премадасу (1993.

---

³⁶ Schweitzer Yoram, Suicide Terrorism: Development and Characteristics, www.ict.org.il прегледано 25. јуна 2009.

³⁷ Gunaratna Rohan, Suicide terrorism in Sri Lanka and India, Countering of Suicide Terrorism, ICT at the Interdisciplinary Center, Herzliya, 2000, str. 97-104

године).³⁸ Поред њих, Тигрови су убијали и истакнуте тамилске политичаре који су сарађивали са владом у настојањима да нађу мирољубиво решење за ту земљу.

Слично палестинским шехидима, припадници Црних Тигрова су млади, неожењени и незапослени, али нису обучавани да постану тек људске бомбе. Мушки и женски добровољци су долазили из најбољих борбених јединица и морали су имати узорну војничку каријеру. Припадници ових одреда су морали такође бити социјализовани у култури која глорификује жртвовање и слави многобројне мртве хероје. Процес регрутације је био ригорозан и усмерен ка одабиру најспремнијих и најспособнијих војника за самоубилачке одреде. Иако су припремљени да извршавају самоубилачке мисије, многи од њих су често вршили сложене диверзантске активности које не подразумевају самоубиство. Сваки припадник Црних Тигрова је око врата носио капсулу са цијанидом коју би искористио у случајевима евентуалног заробљавања, како би била избегнута могућност да издају планове или саборце услед примене различитих техника испитивања или мучења.

4.4. Самоубилачки напади Курда у Турској

Самоубилачка кампања Курдске Радничке Партије (ПКК) је започела у јуну 1996. године и трајала је до јула 1999. године по одлуци њеног лидера Абдулаха Оцалана.³⁹ ПКК је у том периоду извела, или покушала да изведе укупно 21 самоубилачки напад (15 напада је изведено, а 6 је спречено), а број жртава је 19 погинулих и 138 рањених.⁴⁰

Слика бр. 2: самоубилачки терористички напад ПКК у Анкари⁴¹

³⁸ Schweitzer Yoram, Suicide Terrorism: Development and Characteristics, www.ict.org.il прегледано 25. јуна 2009.

³⁹ Ибид.

⁴⁰ Ergil Dogu, Suicide Terrorism in Turkey: The worker's party of Kurdistan, Countering of Suicide Terrorism, ICT at the Interdisciplinary Center, Herzliya, 2000, str. 105-128

⁴¹ преузето са www.faktor.ba дана 01.07.2016. године

ПКК је прибегла самоубилачким нападима након суочавања са тешким војним поразима у југоисточној Турској. Како су од 1994-1996. године терористичке активности групе биле у опадању, организација је тражила ефикасно решење за подизање морала својих бораца, па су самоубилачке мисије биле одабране као нужно средство. Овакви напади су послужили као демонстрација моћи, односно показатељ највише спремности за жртвовање ради остварења националних циљева Курда (неко време су ови напади служили и као средство одмазде).

4.5. Самоубилачки напади египатских терористичких организација

Египатске терористичке организације такође имају удела на сцени самоубилачких напада. Две водеће групе – Гама ел Исламија (Исламска група – The Gama'a al-Islamiya) и Египатски исламски Џихад (The Egyptian Islamic Jihad) су извеле по један самоубилачки напад. Гама ел Исламија је напала полицијску станицу у Риједи (Хрватска) октобра 1995. године, и сматра се да је то био чин одмазде због хапшења једног од вођа групе у Хрватској, и његово евентуално испоручење Египту. Након месец дана Египатски Исламски Џихад је извео самоубилачки напад на египатску амбасаду у Пакистану, убивши 15, а ранивши десетине људи.⁴² У овом нападу су учествовала двојица бомбаша самоубица, у знак освете због сарадње Пакистана и Египта у испоручивању терориста Египту.

Значајно је поменути да су обе групе избегле да изводе самоубилачке нападе у својој земљи, у чему велику улогу има ефикасност египатских снага безбедности, али и губљење подршке народа због евентуалних цивилних жртава приликом напада.

4.6. Самоубилачки напади Ал Каиде

Почетком деведесетих година прошлог века се на међународној сцени појавила организација названа Ал Каида, са претензијама да постане врховна организација исламских терористичких организација широм света. Настала је из логистичког дела интернационалне муслиманске бригаде која је учествовала у рату у авганистану против Совјета. Под директном командом Бин Ладена, Ал Каида је из својих база у Авганистану руководила

---

⁴² Schweitzer Yoram, Suicide Terrorism: Development and Characteristics, www.ict.org.il 25. јуна 2009.

нападима у септембру 1988. године на америчке амбасаде у Најробију (Кенија) и Дар Ес Саламу (Танзанија) при којима је погинуло 214, а рањено око 500 људи, затим 2000. године нападом на амерички разарач „USS Cole“ у јеменским територијалним водама, када је погинуло 17, а рањено 35 морнара, и нападом са најдалекосежнијим последицама у историји – савременим синхронизованим нападима отетим путничким авионима на зграде Светског Трговинског Центра у Њујорку и Пентагон 2001. године, при којима је страдало око три хиљаде људи.⁴³

Током 2000. године Ал Каиди су се придружиле и остале исламске терористичке групе, па су се њихове базе могле наћи у Чеченији, Палестини и Кашмиру. До тада су у њеном саставу биле индонежанска Гама Ел Исламија, Аннаср Ал Ислами и Салафи Џихади.

Анализирајући период до 2003. године, можемо закључити да је број самоубилачких напада у порасту, као и број терористичких организација које у њима активно учествују. Ако би време од 1982. до 2003. године поделили на три уочљива периода, увидели би да је од 1982. до 1991. године изведено 11% свих самоубилачких напада. Од 1992. до 1999. године је изведено око 17%, а у трећем периоду, између 2000. и 2003. године је изведено око 72% самоубилачких напада регистрованих у базама података.⁴⁴

Теоријско питање које се намеће када су у питању терористи самоубице регрутовани од стране Ал-Каиде, јесте зашто млади људи воле, и једва чекају да погину као шехиди у име Алаха у светим ратовима?

Једно од објашњења би могла да буде актуелна пракса објављивања књига и брошура у исламским земљама (првенствено у Садијској Арабији и Сирији), које говоре о светом рату, борби у име Алаха и одбрани ислама и муслимана. Тај материјал наводи да је свака муслиманска особа дужна да учествује у светом рату (из националних и верских разлога) и да борбом жртвује свој иметак и живот ако треба. Када би ислам био нападнут, у случају мањка мушкараца бораца, и жене муслиманке би биле дужне да учествују у светом рату, а у тој ситуацији нису дужне да питају своје родитеље и мужеве. Даље те књиге наводе да када се муслимани не би посветили светом рату, и када не би радили на томе да се спречи ширење неверства Земљом (ширење других вера), Алах би их казнио тиме да на овом свету буду у потчињеном положају, понижени од тзв. кафира (немуслимана), а да ће њихова снага бити

⁴³ Schweitzer Yoram, ICT Researcher, Suicide Terrorism and the September 11 Attacks, www.ict.org.il, прегледано 25. јуна 2009.

⁴⁴ Profiling Islamic Suicide Terrorists, www.jm.dk, прегледано 10. маја 2008.

пренета на непријатеље. Такође, наводи се да је сваки муслиман који није учествовао у макар једној борби у име Алаха, нити има намеру то да учини – лицемер, односно да се таква особа прави да је муслиман, док у стварности не припада исламу. То је уједно и мотив многих муслимана који немају времена да свој допринос дају конкретној борби у светом рату, да оду на места где се налазе муџахедини на краћи временски период, учествују макар у једној борби, како би себе наводно очистили и обавили ту обавезу, а затим се вратили у своју домовину. Даље књиге и брошуре истичу да је сваки муслиман, који убије једног кафира (немуслимана) ослобођен од цехенема, односно пакла, без обзира на сва лоша дела која је извршио током живота, а да ће за свако убиство немуслимана бити награђен након смрти, што има утицај на то да велики број муслимана ратује заједно са муџахединима, како би имали прилику да својом руком убију макар једну немуслиманску особу, и себи осигурају улазак у ценет (рај), а што је посебно било уочљиво на територији БиХ и Авганистана.

Када би постојала опасност од освајања територије којом влада ислам, сваки муслиман би постао дужан да жртвује и свој живот и иметак, како би отете муслиманске земље биле враћене, док би у супротном, дужник био осрамоћен и понижен током читавог живота, а након смрти бачен у пакао.

Као мотивацију, пропагандни материјал ове врсте наводи, да ће сваки муслиман који свој живот жртвује у борби за Алаха, бити награђен вечним животом у рају, у сталној старости од 33 године, да му се у рају никада неће догодити оно што му срце не жели, и да ће му бити испуњени сви снови и жеље. Такође, исти извори наводе да је Алах у рају припремио пуно хурија (рајских жена), а да је само део прста једне од њих лепши и вреднији него све жене овог света, и да ће сваки муслиман који погине на описани начин, имати толико сексуалне моћи да би могао имати полне односе са 100 и више рајских жена на дан, када би то желео.

Ове тзв. исламске књиге се ослањају на тврдње да муџахедин (Алахов борац) који погне борећи се за алаха не осети никакву бол, осим можда мале боли, као кад се убоду прст иглом, и да он у стварности не умире, већ му душа излази из тела, да би одмах прешла у друго, боље и лепше рајско тело, и наставила вечни живот.

Путем овакве литературе, Ал-Каида је успела да регрутује доста бораца за своје циљеве, и значајно утицала на пораст броја терориста спремних за извршење самоубилачких напада.⁴⁵

4.7. Самоубилачки напади у Ираку

Ако пажњу посветимо операцији „Ирачка Слобода“, можемо увидети да је самоубилачки тероризам заступљен у фазама пре, за време и након ове операције.

Иако Ирак никада није представљао тле са традицијом самоубилачких напада, са њима се отпочело непосредно пред инвазију америчких снага. Први напади су се догодили у фебруару и марту 2003. године у Курдистану, и оба су изведена од стране терористичких организација Аннаср ал Ислами, и били су усмерени против интереса Курда у овом региону.⁴⁶ Поред ових напада, у овом периоду су од великог значаја јавни позиви ирачких лидера на самоубилачке нападе у случају отпочињања рата – ирачки званичници на челу са потпредседником Рамаданом су претили да ће, у случају рата употребити хиљаде бомбаша самоубица, а Садам Хусеин је лично захтевао укључивање свих Арапа у „мученичке операције“ против америчких војника. Медијској кампањи се придружио и Осама Бин Ладен, који је путем видео касете коју је емитовала катарска телевизија Ал Џазира, захтевао да Ирачани изводе самоубилачке нападе на америчке војнике. Позивима за овакав вид ратовања су се придружили и иранска тврда линија на челу са Хусеином Шаритамадаријем, као и авганистански ратни командант Хекматјар.⁴⁷

Када је 20. марта 2003. године објављен рат, први напад на америчке војнике се догодио 29. марта у Нацафу, када су четири америчка војника убијена у самоубилачком нападу борбеним возилом. Ирачке вође су тврдиле да је овај напад био тек почетак устаљене војне политике, док је Садам Хусеин са две медаље постхумно одликовао нападача. Исламски лидери, као и сви медији на Средњем Истоку су појачали позиве на Џихад и наставили да охрабрују исламске „мученике“ у одбрани Ирака. Ова кампања је подржана и „нападом солидарности“ 30. марта у Израелу, како га је Исламски џихад назвао „палестинском поклону херојском народу Ирака“.

---

⁴⁵ Хамад Али, У мрежи зла, Публикум, Бањалука 2007.

⁴⁶ Bunker Robert J., Suicide Bombings in Operation Iraq Freedom, www.ausa.org прегледано 18. августа 2008.

⁴⁷ Iran and Threats to U.S. Forces in Middle East, www.stratfor.com прегледано 22. августа 2008.

Доказе о регрутацији будућих самоубица и самоубилачким обукама су понудили амерички Маринци, после проналажења 50 експлозивних прслука у једној школи у Багдаду, а и британски војници, када су у Басри пронашли скровиште пуно наоружања намењеног за самоубилачке нападе.

На тактичком плану, сви напади током главних борбених операција (укупно 9), који су углавном били усмерени на конвоје колоне или пунктове америчке војске, били су безначајни, без утицаја на коначан исход борбених дејстава, већ су више послужили као увертира за самоубилачке акције у побуни која је следила.

Након објаве председника САД Буша 2003. године о завршетку главних борби, окупацијом Ирака почиње послератни борбени период. У првих годину дана ове фазе забележена су 43 самоубилачка напада, у којима је живот изгубило 791 лице, а повређено 2121.⁴⁸ Напади су и даље били усмеравањем на америчке војне мете, али је списак циљева проширен и метама од стратешке важности, па су се као циљеви извојили и италијански карабињери, Међународни Комитет Црвеног Крста, шиитска религиозна места, објекти УН, ирачка полиција, политичке личности и дипломатска седишта као што су амбасаде Турске и Јордана. Већину насилних аката у овом периоду (до августа 2003. године) изводили су лојалисти Садама Хусеина, а напади на америчке снаге су показивали карактеристике традиционалних герилских и побуњеничких кампања, без самоубилачких напада, а самоубилачке тактике почињу да се примењују од 2003. године и то нападима на цивилне мете – зграду команде УН у Багдаду и амбасаду Јордана. Напади ове врсте су имали за циљ да наруше све напоре коалиције да успостави стабилност у земљи.

---

⁴⁸ Bunker Robert J., Suicide Bombings in Operation Iraq Freedom, www.ansa.org прегледано 18. августа 2008.

Слика бр. 3: експлозија возила као последица самоубилачког бомбашког напада возилом ⁴⁹

Важно је поменути да се самоубилачки напади нису обустављали чак ни у време највећег муслиманског празника Рамазана (26. октобар - 24. новембар 2003. године). У овом периоду, који је у медијима назван „Офанзива Рамадан“ изведено је шест самоубилачких напада, од којих два имају посебну стратешку важност: 27. октобра је нападнуто седиште Црвеног Крста, а напад је био синхронизовано изведен заједно са нападима на пет ирачких полицијских станица (биланс ових напада је 40 мртвих и више од 200 рањених, а током ових напада се по први пут користе амбулантна и полицијска возила напуњена експлозивом), и напад 12. новембра исте године на базу италијанских карабињера у Насирији (биланс овог напада је 31 мртав и 80 повређених). Претпоставља се да су ови напади дело цихадиста, који су под утицајем Ал Каиде.

Софистицираност у смислу употребе разорних експлозивних направа, цистерни са горивом, употребе полицијских и амбулантних возила пуњених експлозивом, као и комбинације синхронизованих напада, искоришћене су као добра подлога за стимулацију побуне (из правца герилско – побуњеничког ратовања, у правцу координисане терористичке кампање).

---

⁴⁹ преузето са www.telegraf.rs дана 06.06.2016. године

4.8. Самоубилачки напади ИСИЛ

Исламска држава (ИД), позната као Исламска држава у Ираку и Леванту, или Исламска држава у Ираку и Сирији, представља непризнату терористичку државу, под чијом контролом се налазе велики делови Ирака и Сирије. Формирана је 03.01.2014. године, а 29. јуна исте године проглашена је калифатом.

Првобитно је ИСИЛ формирана као милитантна група, са сунитским фундаменталистичким коренима, са циљем борбе против америчких и других западних трупа у Ираку, а затим је формално изразила верност Ал Каиди.

Ширењу активности ИСИЛ-а на запад, погодновало је избијање грађанског рата у Сирији, што је резултирало склапањем бројних савеза са другим исламистичким групама. Први већи град под контролом сиријских побуњеника био је Ал-Рака, који је уједно постао и седиште ИСИЛ. Након Ал-Раке, током 2014. године ИСИЛ је предузела велику офанзиву у Ираку, којом су освојени и градови Мосул и Тикрит, као и друга стратешки важна места. На подручју које је контролисала, ИСИЛ је увела законе који укључују мучење, сакаћење, смртну казну, политику етничког чишћења мањинског становништва (Јермена, Курда и Асираца), и прогона верских мањина (хришћана, јазида, шиита). Припадници ИСИЛ у своје редове регрутују и децу, а злочини усмерени против жена укључују и силовање и отмицу. Треба напоменути да су припадници ИСИЛ убијали и сунитске имаме и муфтије, уколико би одбили да им положе заклетву верности.

ИСИЛ је у основи салафистичка група, заговорник екстремистичке интерпретације Ислама, која промовише верско насиље, а све који се са том интерпретацијом не слажу, сматра неверницима.

Први велики оружани напад ИСИЛ у Европи догодио се 07.01.2015. године у Паризу, нападом браће Куеши на редакцију листа Шарли Ебдо. Том приликом усмрћено је 12 људи, укључујући десеторо запослених и два полицајца, а рањено је 11 људи. Повод за овај напад била је карикатура пророка Мухамеда објављена у именованом листу. Након овог напада, у новембру 2015. године, извршено је шест координисаних напада у центру Париза, којом приликом је смртно страдало 132 људи, а повређено око 350 особа.

Након напада у Француској, 22.03.2016. године, у белгијској престоници Бриселу догодили су се синхронизовани самоубилачки бомбашки напади на аеродром и метро, којом приликом је погинуло 34, а повређено око 200 људи.

Дана 01.07.2014. године, ИСИЛ је објавила тзв. Петогодишњи план, заједно са картом на којој су обележене државе које ова терористичка група планира да освоји. Према мапи, на удару су Шпанија, државе Балканског полуострва (укључујући Србију, Хрватску, БиХ) као и Блиски Исток, Северну Африку и делове Азије. Током јуна месеца 2015. године, терористи ИСИЛ су позивали муслимане са подручја Балкана на џихад и хиџру, односно исељавање ради вере, а у поруци која је под називом "Ми смо исламски хилафет – хасида" објављеној 10.07.2015. године, терористи су означили Србију као почетну мету, са планом за даље освајање Хрватске, Црне Горе, БиХ, Албаније, Македоније, како би се исламска власт проширила на читав Балкан.

Дана 27.04.2015. године. Припадник радикалног вехабијског покрета из Тузле Нердин Ибрић, извео је терористички напад на полицијску станицу у Зворнику, којом приликом је убио једног, и ранио двојицу полицајаца, а новембра исте године, у насељу Рајловац су убијена два припадника оружаних снага БиХ, док је један припадник рањен.

На Косову и Метохији су од 2014. године, на зидовима манастира Високи Дечани, уочени графити "Калифат долази", са потписима ОВК, што је у тамошње житеље унело страх, с обзиром на податке да је преко 200 младих Албанаца са КиМ отишло у џихад у Ирак и Сирију.

Током 2015. године, сукоб из Сирије се преливао у Турску, и ескалирао немирима између турске армије и Курда, али и између турске војске и припадника ИСИЛ. Током јула месеца исте године, у Турској су се догодила два бомбашка напада за које је одговорност преузела ИСИЛ. Упркос сукобима са највећим противницима ИСИЛ, Курдима, Турска се нашла на удару џихадистичке организације ИСИЛ, са честим нападима почетком 2016. године, и то терористичким нападима у центру Истанбула када је убијено 13, а повређено 14 људи. И касније у марту исте године, такође у Истанбулу, којом приликом је погинуло четворо људи и бомбаш самоубица. Поред Турске, на мети ИСИЛ су се нашли и Курди, када је 10.10.2015. године, изведен терористички напад у Анкари, чији је биланс 109 погинулих цивила, и преко 400 повређених. Дана 28.06.2016. године, двојица бомбаша самоубица су

активирала две експлозивне направе на аеродрому Кемал Ататурк у Истанбулу, где је усмрћено 36, а повређено око 150 људи.

Од 2014. године, велики део цихадиста са подручја северног Кавказа, прешао је на страну ИСИЛ, што је резултирало обарањем авиона са 220 путника у Египту, изнад Синаја, за шта је одговорност преузела ИСИЛ, а 15.02.2016. године, у експлозији аутомобила бомбе у Дагестану, на југу Русије, живот су изгубиле две, а повређено је 19 особа, када се бомбаш самоубица ИСИЛ-а разнео у аутомобилу марке "Лада".

5. Мотивација за самоубилачке нападе

У зависности од терористичке организације која стоји иза напада, личних карактеристика саме особе која намерава да изврши самоубилачки напад, традиционалних вредности средине из које самоубица потиче, као и интеракције са дешавањима у земљи и свету, можемо уочити да мотиви за напад могу бити разноврсни.

Самоубилачки тероризам представља посебну врсту терористичке тактике, посебно у погледу појавних облика, чије су одлике пажљив избор, индоктринација, темељна оперативна обука регрута самоубица, дубока тајност (конспиративност) припреме и извршења терористичког акта, непредвидивост, чиме се доприноси великом ризику по жртве, и коначно, мала могућност да се реализација тог акта насиља спречи. Како овај вид тероризма по дефиницији, подразумева акт који захтева свесно жртвовање и смрт извршиоца, уз мноштво других елемената, основни проблем истраживања самоубилачког тероризма је разумевање мотива и других битних карактеристика психолошке структуре личности оних појединаца који су спремни да без поговора жртвују и униште свој живот због виших (политичких, верских, етничких) циљева. Такође, чињеница да су самоубилачки терористички акти врло ефикасни, и сматрају се "савршеним терористичким оружјем", утиче на то да се свака озбиљна анализа овог политичког, социолошког и психијатријског проблема позабави не само коренима – узроцима самоубилачког тероризма, већ и психолошким и економским аспектима, као и аспектима идентитета (традиција, култура, морал, етничка припадност, систем вредности и др.) његових протагониста, и друштава у којима је овакав вид тероризма постао свакодневица. У центру пажње истраживања самоубилачког тероризма,

свакако је сам чин самоубиства као потпуно нихилистички однос и самоопредељење неког појединца према сопственом животу. Међутим, самоубиство које се дешава са сврхом тероризма, значајно се разликује од општег (свакодневног) значења самоубиства, са нагласком на чињеници да терористима није коначан циљ сопствено жртвовање живота, већ је главни мотив постизање политичких циљева.⁵⁰

У области психијатрије самоубиство или суицид (од латинске речи *Sui cadere* – себе убити) означава намерно одузимање сопственог живота из различитих мотива. Општи термин самоубиства се односи на чин аутоагресије, израз садизма супер-ега, окренутог против саме особе. То је очајнички чин, побуна ега против тиранског супер-ега, и последњи покушај задобијања његове наклоности. Имајући у виду Фројдову теорију нагона, оно је најдиректнији израз нагона смрти, односно импулса за потпуном аутодеструкцијом.

У кризним ситуацијама, многе особе свесно или несвесно, повлађујући импулсу агресије и самодеструкције, реагују суицидалним идејама да би изазвале пажњу околине. Поред аутоагресије, у сваком суицидалном акту постоји и апел – функција, када се самоубица обраћа својој околини поводом проблема који има, што је резултирало променом савремене науке у смислу тога да се више не поставља питање зашто је неко хтео да умре, већ шта је тим чином хтео да постигне.

Психијатрија је раније самоубиство сматрала симптомом менталне поремећености, односно болести, али се развојем теорије и праксе, разумевање самоубиства значајно променило. У случају самоубилачког тероризма не постоји општа сагласност да ли су терористи самоубице поремећене, психопатолошке личности, које се оваквим чином ослобађају сопственог проблема са околином, или се ради о свесној деструкцији и жртвовању живота зарад општијих (групних) унапред дефинисаних циљева. Ипак, ако се имају у виду све одлике терористичких организација које предузимају самоубилачке нападе, може се наћи заједничка карактеристика да се оне опредељују за појединце који свесно иду у смрт и аутодеструкцију да би допринели циљевима организације. Један од разлога је свакако, што организација не жели да ризикује успешност извођења акције, па уколико би регрути показали знаке патолошког понашања, били би искључени из даљих акција, због немогућности потпуне контроле над њима, и недостатка поверења да ће наређења извршити

---

⁵⁰ Бајагић Младен, Самоубилачки тероризам – савремено терористичко оружје Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011.

без поговора, што би на крају могло да резултира угрожавањем безбедности читаве организације, њених оперативних ћелија или конкретног терористичког чина. Управо зато преовладава мишљење да су терористи самоубице у већини психолошки нормалне особе, свесне своје коначне судбине, као и судбине својих жртава, и да су њихови напади унапред осмишљени, мада не треба занемарити да постоје и примери присиле или обмане у регрутовању терориста будућих самоубица. Такође се сматра да терористи самоубице нису ни импулсивни, ни луди, већ пажљиво одабрани од стране терористичке организације, и подвргнути индоктринацији ако је потребно. Треба додати и да чин самоубиства сам по себи није крајњи чин, као што то није ни уништење одабране мете, већ, без обзира на то да ли су мете самоубилачког напада намерне или насумичне, сам терористички циљ има увек дубље и шире значење. Када је стратешки циљ изазивање страха, за конкретне мете се бирају они са којима се може идентификовати шира група људи (етничка, верска и сл.) коју треба застрашити, односно утицати на њихово паралисање и промену деловања и понашања. Ако је циљ придобијање подршке, за мете се бирају жртве чија ће смрт изазвати осећања задовољства и охрабрења.⁵¹

У литератури се као најчешћи мотиви за самоубилачке нападе наводе:

- Снажно веровање у циљ, и обавеза да се прослави теристичка група. За неке појединце, опстанак њихове терористичке групе је битнији од њиховог живота;
- Освета за неке врсте понижења или зверства које је починила одређена држава према рођацима или блиским пријатељима терористе;
- Фрустрираност или пониженост начином живота и тренутним положајем, које је последица неког угњетавања на дужи период (избеглички кампови широм арапског региона);
- Смрт терористе као последица самоубилачког напада не сматра се самоубиством, мада исламски закон стриктно забрањује самоубиство. Па се самоубица сматра "шехидом", мучеником, који је умро док је испуњавао религијску наредбу за цихад;
- Тежња да се импресионира јавност и да самоубице остану запамћене. На пример, Тамилски тирови обележавају Дан хероја, у част свих терориста самоубица који су жртвовали своје животе за њихове циљеве;

---

⁵¹ Ибид.

- Материјално обезбеђење породице самоубице;
- Мотивисаност религијом – религијско/етнички национализам;
- Тежња жена за полном једнакошћу у неким срединама;
- Индоктринација мучеништвом и волоонтеризмом за самоубилачке операције;
- Манипулација од стране терористичких организација, које настоје и успевају да младе људе убеди и инспиришу идејом мучеништва. На пример, у Палестини деца одрастају у друштву у коме се слави и велича мучеништво, које се награђује рајем, славом, али и материјалним надокладама породицама.⁵²

Све већи број терористичких група у Египту, Чеченији, Авганистану и другим земљама, постаје посвећен самоубилачком тероризму током последње деценије, са основом радикалног исламизма. Традиција мучеништва је јака и у секуларним друштвима, у ком контексту се посебно могу издвојити припадници националистичке групе Бригада мученика Ал-Акса.

Терористичке организације имају дугорочне користи од смрти својих чланова, односно терориста самоубица, јер им они обезбеђују дозу легитимности, а њихова смрт шаље поруку да нема повратка. Група глорификује овакав чин, и храни културу мучеништва, која постаје начин за испирацију осталима да се прикључе њеним редовима. Пре извођења самог напада, терориста самоубица је на неки начин, живи мученик – ритуали у које је укључен осмишљени су тако да одустајање и повлачење из напада изгледа немогуће, а да се при томе не изгуби име и част у друштву. Одређени број терориста самоубица се на овакав чин одлучује да би осветио смрт члана своје породице, након чега се његов подвиг слави у породици, друштву, хваљен је због своје храбрости, и допринео је бољем статусу своје породице. Друштвеном промоцијом културе мучеништва јачају постојећи културни обрасци за легитимизацију самоубилачког теоризма.

Медијска покривеност је такође један од битних фактора који утиче на повећање броја самоубилачких напада, с обзиром на то да, и поред разорних последица оваквих аката, медији врло детаљно упознају јавност о самоубици, његовом пореклу, личном животу и другим околностима, што самоубилачким актима обезбеђује снажан публицитет и спектакуларност, повећавајући ефекат ужаса, страха, пометње и неизвесности код гледалаца. Код присталица овакви напади изазивају супротна осећања, одушевљеност и еуфорију, врши се глорификација самоубица, о њима се измишљају приче, штампају пропагандни материјали и

---

⁵² Ибид. стр. 215.

сл. Организације које регрутују и обучавају самоубице, манипулишу њиховом склоношћу ка самоубиству, како би им изазвале или појачале спремност за самоубилачко жртвовање, а у чему је неопходна компонента припадност групи.

Терористи самоубице су најчешће млади људи, у раним двадесетим годинама живота, који су регрутовани раније. Међу регрутима, инструкторима и вођама се често користи сродничка веза. Регрути најчешће бивају издвојени из заједнице да би обуку прошли у тајности, у изолованим камповима, па се из тог разлога често пореде са монасима, припадницима религијских култова, или члановима тајних војних формација, где је њихова индивидуалност сведена на најмању могућу меру, с обзиром на то да у свим фазама обуке организација руководи чврстом руком. Зато је самоубилачка акција стратешка и рационална одлука терористичке организације, и увек се јавља у виду организованих кампања, са добро организованим и планираним активностима.

5.1. Организациони мотиви за самоубилачке нападе

Већина експерата за тероризам сматра да је улога организације снажнији фактор у односу на природу појединца (обзиром да појединац свој идентитет покорава групи), и од пресудног значаја приликом организовања самоубилачких напада. Важност организације се огледа и у планирању, одабиру оперативца, снабдевању оружјем, одабиру циљева и извршењу напада. У модерној епохи су самоубилачки напади довели до стварања и повезивања добро развијених организација, а посматрано из организационе перспективе, бројне предности коришћења оваквих напада као дела терористичке кампање су: једноставност и јефтиност операција, масовне жртве и велика материјална штета, елиминација могућности да ће ухапшени терориста на испитивању одати информације (јер је њихова погибија извесна), као и снажан ефекат на јавност и медије.

Самоубилачки напади проузрокују неупоредиво већи број жртава него што је то случај код другачијих типова терористичких напада. Од 1980. до 2001. године су самоубилачки напади, према извештајима, представљали само 3% од укупних терористичких напада широм

света, али су проузроковали 48% губитака људских живота.⁵³ Посматрајући само нападе Палестинаца у периоду од 2000 до 2002. године, уочавамо да су самоубилачки напади представљали само 1% од укупног броја напада, али су проузроковали око 44% израелских људских жртава.⁵⁴ Велики број страдалих у оваквим нападима наноси велику физичку и психолошку штету коју трпи циљана држава. Без обзира да ли ће одговор те државе да буде у виду уступака или одмазде, он потенцијално може да послужи интересима терористичке кампање. Уступци могу да повећају психолошку спремност организације против војно снажнијег непријатеља, док одмазде могу да доведу до међународне осуде и повећају број регрута у тим организацијама. У одређеним околностима, организација својим самоубилачким нападима може да изазове и специфичну реакцију, као што је прекид мировног процеса између Палестине и Израела.

Поред наношења масовних губитака, као једно од оружја манипулације од стране терористичких организација се јављају и медији. Како самоубилачки напади увек привлаче највише публицитета, некада је циљ организације само да скрене пажњу на себе, односно на оно за шта се залаже. Медијска слика може послужити и као могућност да се створи привид екстремне дисциплине, вештине и посвећености припадника организације, као и да изазове страх у јавности.

Један од аспеката у вези са тим је и симболика мучеништва, не само за оно за шта се организација залаже (у исламској култури), већ и у другим културама. Чак и у секуларним културама смрт неког члана организације доприноси осећању легитимности и драматичном залагању заједнице за ствар за коју се она бори. Саме групе се ангажују у величању тог чина, и планирано и промишљено глорификују „културу мучеништва“, а слављањем нападача у песмама, на постерима и натписима стварају привлачну слику за потенцијалне регруте. Након сваког задатка се сваки самоубица представља на многобројним постерима и муралима као „мученик“ који је у рају окружен искричавим меденим потоцима, цвећем и предивним девицама. Календари су илустровани „мучеником месеца“, а слике величају мртве бомбаше у рају, како тријумфују под јатом зелених птица (симбол зелених птица се заснива на причи пророка Мухамеда да душа мученика одлази Алаху на крилима зелених рајских птица). Деца

---

⁵³ Papae Robert A., The Strategic Logic of Suicide Terrorism, userpages.umbc.edu/~davisj/terrorism.pdf, прегледано дана 01. јуна 2015.

⁵⁴ Moghadam Assaf, Palestinian Suicide Terrorism in the second Intifada: Motivation and Organization Aspects, www.tandf.co.uk прегледано 19. јуна 2012.

која не умеју да читају песмом изазивају имена хероја и показују исламски знак победе – десну песницу са испруженим кажипрстом.

5.2. Политички мотиви и финансијске предности самоубилачких напада

Некада се ангажоване самоубице од стране организација третирају као средство на коме се може профитирати, било политички, било финансијски. Политичка добит долази до изражаја када се групе такмиче за долазак на власт, а напади постају средство којим се стиче релативна предност над ривалском групом. Улога организација се у нападу приказује у стилу и садржају који се приказује на видео записима које нападачи обично праве дан пре него што изведу напад. Углавном “живи мученик” стоји испред заставе своје терористичке групе, са пушком и копијом Курана у рукама, и објашњава мотиве свог напада. Након погибије, његова слика постаје снажно оруђе за придобијање нових следбеника. Такође, самоубилачки напади се користе и за подизање морала, као и за постизање бољег јединства унутар групе.

Посматрано финансијски, извођење самоубилачких напада није скупо. Према неким анализама, цена материјала који се користи у једном нападу је око 150 америчких долара. У односу на цене оружја за масовно уништавање, људска бомба је јефтина – осим младог човека који је вољан да умре, потребни су још и: кратак кабл, жива (лако се добавља из термометара), ударне игле, барут, батерије, прекидачи, ацетон, а ту су и трошкови шивења прслука довољног да има 6 – 8 цепова експлозива. Најскупља ставка је превоз до места напада.

Насупрот томе, новчане награде за терористичке организације могу бити велике, јер бомбашаи самоубице добијају понекад симпатије од извора који су удаљени од локације напада, а посебно од донатора који желе да омогуће другима да умру за њихову ствар - као што је, нпр. после бомбашког напада који је извела једна осамнаестогодишњакиња у супермаркету, саудијски спонзор обезбедио преко сто милиона долара за Палестинце.⁵⁵ Такође, подршка дијаспоре је врло уобичајена. Тамилски Тигрови се финансирају од преко осамсто хиљада Тамила који живе у иностранству, већином у Канади и Аустралији. Према неким проценама, износ који Тигрови добијају износи чак 150 милиона долара годишње, а новчана примања и друге бенефиције се дају породицама појединих палестинских нападача.

---

⁵⁵ CRS Report for Congress, Terrorist and Suicide Attack, 2003, www.fas.org прегледано 19. јун 2012.

Организација која подржава акцију обично даје између три и пет хиљада долара фамилији нападача, а према неким изворима Садам Хусеин је исплаћивао 25.000 долара породицама палестинских бомбаша током друге интифаде.⁵⁶ У смислу свих бенефиција, организационе иницијативе су свакако далеко више у првом плану, него личне.

Поред спонзора у виду појединаца или терористичких организација, у улози ментора бомбаша самоубица се могу наћи и државе које их подржавају и дају легитимитет њиховој употреби, или подржавају насилне акције. Терористичке организације нису независне, већ у сталној сарадњи са својим покровитељима, који иако знају шта се планира или догађа, не реагују из политичких разлога. За тзв. “државе спонзоре тероризма” су терористичке организације само оружје за извршење прљавих послова и извршавање притиска на циљане владе, без страха да могу бити изложене могућој одмазди.

5.3. Лични мотиви за самоубилачке нападе

По речима психолога, не постоји терористичка организација која код појединца може произвести жељу за самоубиством, већ се њена улога састоји у томе да препознају и ангажују људе са таквим потенцијалом, и да индоктринацијом учврсте ту склоност. Најбољи начини да се то учини су кроз религијску и патриотску индоктринацију, али постоји и низ других мотиве који појединца могу подстаћи на саможртвовање (у смислу манипулације чињеницом страдања члана уже породице, друштвена афирмација, престиж, али и материјално обезбеђење породице). Спроведена истраживања у овој области демантују став да самоубилачке нападе искључиво изводе верски фанатици и поремећене личности. Психолози који су проучавали овај феномен сматрају да је већина терориста који су извели самоубилачки напад, психолошки нормална, а напади изведени са предумишљајем.⁵⁷

Одговор на питање зашто би неко желео да постане терориста самоубица, треба потражити, пре свега у психолошким и културним аспектима тероризма. Мотиви за овакво деловање се не појављују значајно другачији од уопштених мотива који људе наводе на терористичко деловање, као што су освета, провокација владе и сл. Такође, мотиви могу бити

⁵⁶ Bunker Robert J., Suicide Bombings in Operation Iraq Freedom, www.ansa.org прегледано 18. августа 2008.

⁵⁷ Sprinzak Ehud, Rational Fanatics, Foreign Policy, 2000, http://articles.findarticles.com/p/articles/mi_m1181/is_2000_Sepr/ai_6788615/pg_2 прегледано 15. новембра 2014.

и прекидање мировних процеса, односно стицање политичких права или статуса. Неке од терористичких организација су често присиљене да се “освете за неправду” како би сачувале унутрашње јединство, и јавну подршку. Поред наведеног, једна од најзначајнијих карактеристика самоубилачког тероризма су индивидуални мотиви саможртвовања и мучеништва.

Управо спремност да се да живот за општу ствар, овакво понашање чини се неразумним за многе посматраче. Индивидуално уверење да мученик слави себе самог, и ствар за коју се бори представља снажну амортизацију мита. Спасење се постиже кроз жртвовање, а самоубица очекује да импресионира јавно мњење и да буде упамћен. За непознату особу, чији живот нема велики значај у политичким збивањима, слава може бити снажан мотив, а чин самоубиства идентификује га као хероја. Појединац има ново успостављање, легенду за време после смрти, анонимност му је одбачена.⁵⁸

Појединца да се ангажује у самоубилачком нападу, може повести и жеља за религиозном чистоћом, и осећај обавезности према групи. Улога идеологије је од великог значаја, било да је у питању верска, политичка или етничка идеологија. Деца која одрастају у околностима заступљене подкултуре мучеништва, најчешће бивају подучавани да величају крајње жртвовање. Поред наведеног, постоје и материјални подстицаји, који су присутни и у форми урачунавања духовне награде у животу после смрти, новчане премије, бесплатног стана, или гаранције за место са богом за фамилије бомбаша самоубице.

Насра Хасан⁵⁹ је разговорима са преко 250 људи укључених у најмилитантније кампове бораца за палестинску ствар, који су обухватили добровољце који нису били у могућност да до краја испуне своје самоубилачке мисије, породице настрадалих бомбаша, као и људе који су их обучавали. Према речима једног од саговорника који је преживео самоубилачку акцију, само мучеништво представља висок и непрелазан зид који их дели од раја или пакла. Притискајући детонатор, сместа се отварају врата раја, и то је најкраћи пут до неба. Снага духа успиње навише, док материјалне вредности повлаче наниже, а онај ко се приклони мучеништву постаје отпоран на материјалне привлачности. На питање шта се догађа у

---

⁵⁸ Crenshaw Martha, Suicide Terrorism in Comparative Perspective, Countering of Suicide Terrorism an International Conference, Herzliya, Izrael, str. 21-29.

⁵⁹ Радио је у међународној служби помоћи до 1987. Године, након које га је посао често водио на палестинску територију. У појас Газе је послат 1996. Године у време једног од најснажнијих циклуса самоубилачких напада. У том периоду почиње, без званичне подршке, да истражује зашто се млади људи пријављују да се добровољно разнесу у име ислама, и која их веровања воде ка тако екстремној тактици. Овај фељтон је објављен у НИН-у у наставцима, бројеви 2777 и 2778.

случају да напад не успе, саговорник је одговорио да ће се сви који су се одлучили на овакав корак, срести са Пророком и његовим дружбеницима. Сваки од ових бомбаша се заветовао Алаху да неће поклекнути. Ова врста завета се назива цихадски завет (*bayt al ridwan*), и овај начин за обављање Цихада се сматра најслађим, јер верски занос утиче на то да свака “мученичка” акција која се обавља за Алаха, по њиховом уверењу, не боли чак ни као убод комарца.

Хасан се 1999. године, сусрео са имамом који је био повезан са Хамасом, и који је дипломирао на престижном универзитету Азхар у Каиру. Имам му је објаснио да по њиховом веровању, прва кап крви коју мученик пролије у светом рату истог часа спира све његове грехове, па се, Судњег дана њему неће збрајати добра дела и грехови. Такође, на дан Васкрса, он се у рају може заложити за још седамдесет својих ближњих, да се нађу на небу, а за себе ће имати на располагању седамдесет предивних рајских девица (хурија).

Мучеништво је покушао да учини разумљивијим читаоцима на западу и духовни вођа Хамаса, шеик Ахмед Јасин, говорећи да се љубав према мучеништву носи у срцу, са јединим циљем да му Алах искаже задовољство, а као најједноставнији пут за то је умрети за Алаха.

Ипак, мучеништво није искључиво религијски концепт. Жртвовање хероја за спас сопствене заједнице је концепт који је важан елемент многих секуларних традиција. Многе нерелигиозне националистичке мотивације су доминантне, уз уважавање група као што су Бригаде мученика Ал Акса (*Al Aqsa Martyr's Brigades*) као милитантног огранка ПЛО Фатах. Највећи број самоубилачких напада је, у последњих 20 година изведено од стране секуларних група, као што су Тамилски Тигрови (њихова идеологија се не заснива на религији, већ на политичкој доктрини – марксизму), док је курдска ПКК вођена политичким мотивима (жеља за независном државом).

Једно од најзначајнијих истраживања која се баве тероризмом након напада 11.09.2001. године је преиспитивање концепта “профила”, односно типичних карактеристика нападача самоубица. Аријел Мерари, психолог са универзитета у Тел Авиву је спровео опсежну студију бомбаша самоубица. Након проучавања преко 50 бомбаша самоубица из Хезболаха, Амала и неких секуларних организација у Либану, као и Хамаса и РИЈ у Израелу, закључио је да су нападачи претежно самци, између 18 и 27 година, релативно необразовани, и подложни

завођењу.⁶⁰ Овај опис се показао као неадекватан, нарочито пошто је утврђено да су у нападу 11. 09. учествовали старији, добро образовани оперативци.

Студије данас показују да у самоубилачким нападима учествују психички здрави појединци, са економским статусом који значајно не одудара од њихове околине, и адаптирани у средини у којој живе. Ту тезу поткрепљује и социо – економски портрет терориста који су отели авионе 11.09.2001. – већина од њих је била доброг имовинског стања, релативно високог степена образовања, и са приликама да упознају културу Запада и њене вредности. Чак и када је самоубица био инфилтриран споља како би извео напад, реч је била о људима који су до почетка саме акције били чврсто укореењени у срединама у којима су живели, што можемо илустровати примером бомбаша који је уништио америчку амбасад у Кенији 1998. године, а до тада је четири године живео у Кенији и био ожењен Кенијком.⁶¹

Такође, преиспитивање дотадашњих концепата се примењује и у палестинској Интифади, где нападе изводе појединци који припадају различитим слојевима – студенти на колецима, ожењени мушкарци средњих година, са децом, деца богатих бизнисмена, а запажен је и све већи број жена као извршилаца самоубилачких напада.⁶² Према томе је утврђено да не постоји јединствен демографски или психолошки профил терористе самоубице.

Према Марти Креншоу, стање свести бомбаша самоубице се не разликује од стања свести тибетанских самоубица, политичких затвореника у Ирској, који су спремни да штрајкују глађу, или терориста широм света који желе да преживе напад, а знају да су им шансе за то занемарљиве. У суштини, подкултура мучеништва говори о једној верској традицији која се не подудара са другим културним или верским традицијама које имају другачије начине жртве.⁶³

---

⁶⁰ Profiling Islamic Suicide Terrorists, www.jm.dk прегледано 30. децембра 2013.

⁶¹ Magazin Hrvatski Vojnik br. 104, www.hrvatski-vojn timer.com прегледано 19. Новембра 2015.

⁶² Trounson Rebecca and Wilkinson Tracy, Analysts Rethink Image of Suicide Bombers, The Los Angeles Times, www.latimes.com прегледано 20.09.2005.

⁶³ Sprinzak Ehud, Razumni fanatici, www.bhdani.com прегледано јуна 2009.

5.4. Психолошки аспект припреме нападача

Ниједан други метод терористичког напада не омогућава потпуну контролу времена и места напада, као што је то могуће са самоубилачким нападима. Ако изабрани циљ не задовољава критеријуме терористе (као што то, нпр. може бити број број цивила – потенцијалних жртава), нападач се једноставно може померити према бољој мети. Ако је надзор циља био одговарајући, масовни губици у људству, као и материјална штета су практично загарантовани, а нема ни потребе за даљинском контролом детонатора (који се лако могу открити, и нису довољно поуздани) јер је сам терориста „уређај“ за све прорачуне („паметна бомба“). Експлозивна пуњења су обично добро сакривена, а нападач веома ретко показује знаке узнемирености. Такође, није потребно обезбеђивати маршруту која би нападачу обезбедила повлачење, што умањује сложеност самог планирања и извођења напада. Нападач се не плаши да ће бити заробљен и испитиван, и да ће доживљавати нека друга понижења, а организација је сигурна да подаци који би могли утицати на њену безбедност неће бити откривени.

Ове чињенице доприносе томе да је практично немогуће употребити благовремене и прецизне контра – мере како би самоубилачки напад био спречен, и то не само због реалних потешкоћа у одбијању или откривању претње, већ и због чињенице да је нападач подстакнут очајничком одлучношћу да напад изведе. Ритуали у којима бомбаш учествују се намерно и праве како би потенцијалног бомбаша поставили у ситуацију у којој ће у случају одустајања изгубити част и место у друштву. Некада се чак подстичу и да легну у гробове, како би стекли осећај мира, који ће наводно осетити после смрти.⁶⁴

Још један аспект самоубилачких напада (нарочито међу палестинским групама) је и свесно настојање да се максимализује људска патња код жртава, и то не само непосредно, у експлозији, већ и у минутима, данима или годинама након тог догађаја. Планери напада у Израелу систематски пакују експлозивне материје заједно са страним предметима, како би жртве дуго у својим телима имале комаде ексера, шрафова, кугличних лежачева и сл. Још једна од морбидних иновација је и додавање различитих хемикалија (као што је отров за

---

⁶⁴ Boaz Ganor, Suicide Attacks in Israel, Countering of Suicide Terrorism, an International Conference, Herzliya, Izrael, str. 134-145

пацове, који је уствари антикоагулант – не дозвољава згрушавање крви). Временом, овакви напади психолошки утичу не само на жртве, већ и на целокупно становништво.

Покушај да се напад заустави може довести и до преране детонације, која убија и нападача и бранитеље око њега, што повећава забринутост полицајаца и војника, а може резултирати пуцањем без критеријума, односно пуцањем у све цивиле за које им се учини да носе експлозивне појасеве. Ово постаје вишедимензионални проблем ако бомбаши самоубице буду идентификовани као припадници одређене етничке групе или расе. Циклус насиља услед овакве ситуације може дестабилизovati циљано друштво, што погодује реализацији циљева терористичке организације која делује на том простору.

6. Обука и припрема самоубица за извођење напада

Како извођење самоубилачких напада подразумева комплексни систем припрема, неопходно је разрадити и планирати различите циклусе терористичких активности. Самоубица је последња карика у организационом ланцу, а иза њега је сложена оперативна инфраструктура, која му омогућава да реализује свој циљ. Руковођење нападом од организације захтева да спроведе серију припрема, које укључују како активисте организације, тако и сараднике. Када одлука о нападу коначно буде донета, њено спровођење захтева неколико одвојених операција:

- Избор циља
- Прикупљање података
- Регрутовање
- Физички и духовни тренинг
- Припрему експлозива
- Транспорт бомбаша у подручје мете

У ове активности су углавном укључене десетине терориста и саучесника, који неће извршити самоубиство, али су важан део читаве операције.⁶⁵

---

⁶⁵ Sprinzak Ehud, Rational Fanatics, Foreign Policy, 2000, http://articles.findarticles.com/p/articles/mi_m1181/is_2000_Sepr/ai_6788615/pg_2. прегледано 15. децембра 2010.

6.1. Регрутовање самоубице

Регрутовање особе која ће извршити самоубилачки напад обухвата проналажење и одабир кандидата за самоубилачке мисије. Приликом њихове селекције, нарочита пажња је усмерена на следеће карактеристике: религиозност кандидата (или националну посвећеност), осетљивост на нанесену неправду, способност да остане у тајности, као и способност да се одупре снажном психолошком притиску.

Током деведесетих година, када су самоубице користиле углавном исламистичке групе, главно место за избор потенцијалних бомбаша самоубица су биле џамије, док су агитатори по правилу били у вези са њима. Данас, када самоубилачке нападе спроводе и секуларне терористичке организације (као што су Фатах, или Народни Фронт за ослобођење Палестине) врбовање кандидата се може спроводити било где – у школама, на улици, у болницама или ресторанима.⁶⁶ Ипак, можемо идентификовати неколико начешћих начина за одабир кандидата од стране терористичких организација:

- Регрутовање помоћу „осматрача“ у џамијама или на религиозним семинарима (инструктори започињу дискусију са ученицима на тему „умирања за Алаха“, и посматрају њихову реакцију, а уколико неко од студената покаже „посебно разумевање“ за ову тему, издваја се и усмерава даље у правцу могућих напада)⁶⁷
- Регрутовање добровољаца у редовима активиста организације (најчешће у организацијама као што су Хамас или PIJ, јер они ретко прихватају добровољце ван своје организације, јер их има довољно унутар ње, кандидате бирају на основу религиозне посвећености и поверења, али и због страха од убачених израелских сарадника)⁶⁸
- Регрутовање уз помоћ родбинских веза
- Присилно регрутовање (случајеви када је особа осумњичена за колаборацију са непријатељем и жели да очисти своје име, особа која има криминални досије и осуђена је на дугогодишње казне затвора, или неко ко представља мету за непријатеља)

---

⁶⁶ Mehanizam živih bombi, www.waronline.org 2009.

⁶⁷ Harvey Kushner, Suicide Bombers: Business as Usual, www.maxwell.af.mil 2008.

⁶⁸ str.70, www.e-prism.org 2009.

- Регрутовање добровољаца који користе самоубилачки напад како би се осветили за личну трагедију
- Регрутовање жена које сматрају самоубилачки напад начином за побољшање сопственог статуса

Након регрутовања кандидата, следи процес испитивања кандидата за мисију. Ако се установи да је кандидат погодан, он даље буде подвргнут емоционалном и психичком тренингу.⁶⁹

Занимљиво је да, на пример Хамас и PIJ често регрутују младе за потенцијална руководећа мест у организацији, али су врло обазриви када бирају кандидате за самоубилачке акције. У највећем броју случајева бирају оне који још нису напунили 18 година, једини доносе зараду својим породицама, или су ожењени и сnose све породичне обавезе и одговорности. Када два брата желе да приступе, један увек буде одбијен. Затим се изблиза посматра самодисциплина појединца, и уочава да ли је способан да буде дискретан у кругу пријатеља, а посматра се и његова побожност у џамији.

Слика бр. 4: регрутовање будућих бомбаша самоубица Хамаса⁷⁰

⁶⁹ Shaul Shay, The sahids, ICT, Herzliya, Israel, 2004, str. 20

⁷⁰ преузето са www.tarzanija.com дана 05.06.2016. године

Међу Палестинцима су неке од припрема за овакве нападе трајале и по неколико месеци, али у зависности од хитности, односно потребе за брзим извођењем самоубилачког напада, време припреме се може ограничити и на неколико дана.

Посебно треба истаћи и морбидну традицију у Авганистану (највише у централном Авганистану и области Урузган), под називом "Бача бази", која подразумева различите активности које укључују сексуално искоришћавање деце и педофилију, односно интимни однос између одрасле особе и дечака који нису у сродству. Иако је оваква пракса била законом забрањена од 1996-2001. године, Талибани су силом узимали дечаке од 12-15 година, од којих су многи били приморани да за њих раде и до своје 25. године. Своје жртве су најчешће проналазили на игралиштима за децу, и бирали најсироманије, како би их најлакше контролисали. Према изјави Гулам Саки Рог Леванаија, бившег шефа полиције у Уругзану, ови дечаци су се, под окриљем традиције "Бача бази" инфилтрирали у полицију и авганистанске сигурносне снаге, са циљем да нападну и убију, отрују или дрогирају полицајце и војнике, користећи склоност моћни командира полиције ка дечацима без браде. Овакву тактику открили су неки од преживелих полицајаца, и званичника из Авганистана. Један од сведока наводи да је једини преживео напад у округу Дехравуд, којом приликом је један од дечака убио седам полицајаца док су спавали, укључујући и шефа полиције. Касније је довео Талибане да провере да ли су сви мртви, а како се сведок претварао да је мртав, Талибани су напустили зграду. Злостављање деце од обе стране у сукобу, уздрмало је власт, а виши покрајински званичник је изјавио да је лакше борити се против бомбаша самоубица, него против "Бача базија", док су Талибани одбацили оптужбе да су се у својим нападима користили оваквом тактиком.⁷¹

6.2. Обука бомбаша самоубице

Обука или тренинг бомбаша самоубице се углавном састоји из два нивоа: религиозне и идеолошке обуке (савлађивање страха од смрти), и техничко – оперативне обуке.

Исламистичке терористичке организације углавном карактерише религиозна обука, коју изводе свештеници који религиозно оправдавају извођење напада, и обезбеђују објашњења везана за награде које чекају нападаче у „свету у који иде“. Ова обука има за циљ да смањи

---

⁷¹ преузето са сајта www.kurir.rs дана 17.06.2016. године

страх од смрти, и обезбеди емоционалну подршку. Улога свештених лица је од изузетног значаја не само приликом емоционалног тренинга бомбаша самоубице, већ и приликом стварања друштвене атмосфере која подстиче мучеништво и доприноси мотивацији за регрутовање кандидата. Код секуларних организација добијају на значају национално – патриотски аспекти, али ни религиозни нису у потпуности одсутни.

Техничко – оперативни аспект обухвата упознавање са средствима за активирање експлозивних пуњења, упутствима за сакривање бомбе, неупадљивост и утапање у масу, као и смернице које се односе на детаље мисије (врста циља, начин транспорта, време напада и сл.)

Када се заврши друга фаза обуке, нападач се изољује од рођака, пријатеља све до времена напада. У неким случајевима се придружује хелији од три или четири бомбаша самоубице, где свако од њих чека свој ред за извођење мисије.

6.3. Припрема за извођење напада

Истовремено са индивидуалном припремом бомбаша самоубице, за напад се припрема и организација, заједно са мрежом сарадника.

Како би се обезбедио успех напада, један од најважнијих фактора је потпуна тајност, јер од ње зависи изненађење, које је кључно приликом извођења самоубилачког напада. Успех зависи и од извиђања циља, што подразумева прикупљање обавештајних података од стране агената на терену, који су у вези са метом напада, на основу којих се формулишу оперативни детаљи, као што су време напада, врста транспорта, начин на који ће напад бити изведен и др. Пажљиве припреме омогућавају бомбашу да остане непримећен до самог тренутка извођења напада. Када се направи оперативни план, формирају се тимови за подршку, који су одговорни за смештај, снабдевање и сигурност бомбаша, као и за трансфер експлозивне направе.

За успешну реализацију циља је неопходно прикупити велику количину података, па терористичке организације имају увек развијене мреже сарадника који обављају обавештајне послове, али не морају бити „пуноправни“ чланови групе. Најчешће су симпатизери који тиме обављају „допунску“ активност, а имају неки сталан посао као покриће. На територији

Израела и Палестине, као „информатора“ који ради за неку терористичку организацију најчешће можемо издвојити неког Палестинца са дозволом за рад у Израелу (или ређе израелског Арапина). Информатори могу бити запослени у самом „циљу“ – ресторану, хотелу, свечаној сали и сл. А међу погодним пословима су такође и новинарство и хуманитарни рад, јер омогућавају честа путовања на одређена подручја.⁷²

Данас терористичке организације које планирају овакве нападе све више технолошки усавршавају експлозивна пуњења, као и оперативне механизме. У ову сврху се користе специјално опремљене радионице, у којима се оваква средства израђују и припремају заједно са средствима за маскирање. Израдом бомбе се, по правилу, бави два до три лица, и главни „инжењер“, специјализован за развој експлозивних направа. Један од најпознатијих „инжењера“ био је Јахиа Ајаш, један од лидера крила Хамас. Он се након завршеног електротехничког факултета прикључио Одреду Ал Касам, након чега је специјализовао процес израде бомби „домаће производње“ које су коришћене у серијама самоубилачких напада у Израелу. Убрзо затим је постао један од најтраженијих терориста у Израелу, а након трогодишње потраге је убијен од стране израелских снага безбедности, бомбом која је била постављена у његов мобилни телефон.⁷³

Самоубицу на одредиште вози најчешће само један човек, и то не припадник организације, него вешт лопов специјализован за крађу аутомобила. На пример, у Израелу путовање по земљи олакшавају аутомобили са израелским регистарским таблицама, а лопов са тих простора одлично познаје путеве и има искуства у бежању од полиције.

Операцијом углавном командује припадник организације хијерархијски позициониран на неком средњем нивоу (тзв. трупни командир), мада то не мора бити устаљена структура, јер често један човек обавља више задатака, и обрнуто, више терориста ради на једном проблему.⁷⁴

---

⁷² Magazin Hrvatski Vojnik, br. 68, www.hrvatski-vojn timer.com

⁷³ www.ict.org.il

⁷⁴ Mehanizam ljudskih bombi, www.waronline.org 2009.

Слика бр. 5: припрема средстава за извођење самоубилачког напада⁷⁵

6.4. Фактори који делују на бомбаша самоубицу

Постоји више кругова утицаја, од којих зависи понашање бомбаша самоубице, и који могу пресудно утицати на његову спремност или способност да изведе напад.

Најближи круг представља фамилија терористе. Важан извор за охрабривање нападача представљају подршка фамилије, социјални престиж и финансијске награде, али са друге стране, знање да ће његов чин донети и негативне последице његовој фамилији, као што су егзил, рушење куће породице нападача, и живот са патњом, могу смањити мотивацију терористе, и утицати на његов евентуални одустанак од извршења напада.⁷⁶

Други круг подразумева „оперативно језгро“ за извођење напада, које обухвата активисте који иницирају напад, регрутују и обучавају терористе, израђују експлозивне направе или прикупљају оперативне податке за напад. У овом делу је нападач најчешће изолован од своје фамилије, како не би дошао у искушење да преиспита своје одлуке, и евентуално одустане од напада.⁷⁷

Још један од фактора који утиче на понашање потенцијалног самоубице су сарадници који пружају логистичку подршку бомбашу и оперативном тиму. Они се брину а његовим

⁷⁵ преузето са www.rtrs.rtv дана 05.06.2016. године

⁷⁶ Shaul Shay, The sahids, ICT, Herzliya, Israel, 2004, str. 22

⁷⁷ Boaz Ganor, Suicide Attacs in Israel, Countering of Suicide Terrorism, an International Coference, Herzliya, Izrael, 2004, str. 134-145

потребама све до тренутка док не крене у напад, и транспортују га до мете. Иако је утицај сарадника знатно слабији од утицаја породице и организације, ипак је успех логистичког круга пресудан за способност организације и нападача да изведу напад.

Најшири оквир утицаја јесте само друштво у коме нападач живи. Креирање атмосфере која ову врсту напада чини могућим, се огледа у степену друштвене солидарности за самоубилачке нападе, нападаче и њихове фамилије.

Управо ови кругови утицаја, односно фактори који делују на могућност појаве самоубилачких напада, омогућавају нам да применимо широке мере у циљу сузбијања овог феномена и штете коју он наноси.

7. Жене у самоубилачким нападима

Историјски гледано, учешће жена у терористичким нападима (пре свега међу левичарским групама) није новина, али учествовање у самоубилачким нападима је свакако мање уобичајено. Укључивање жена у самоубилачке акције представља морбидну еманципацију женског пола у исламским земљама, односно пружање могућности да жена бар у нечему буде равноправна са мушкарцем, коме се од рођења приписују заслуге због пола. Па, ако је пут до раја или славе самоубилачки напад са што више недужних жртава, жене за то могу бити једнако спремне као и мушкарци.

Осим свесног жртвовања, које у неким друштвима доноси посебну захвалност заједнице, жене су у неким случајевима изложене манипулацији од стране екстремних вођа и идеологија. Челници организација знају да у колективној свести жене и деца нису препознати као модел терориста, па самим тим могу послужити као изврсно оружје. У конзервативним друштвима Средње Азије постоји отпор према претресању жена, па је жену опасану експлозивом лако маскирати као трудницу, што им, у односу на мушкарце нападаче, даје значајну предност, јер циљу могу да се приближе са већом лакоћом. Жене самоубице су често интегрисане у друштво и образоване, па се од њих не очекују акти који би могли бити повезани са фанатизмом у било ком смислу, а и олакшан им је улаз у институције у којима би мушкарце детаљно претресали.⁷⁸

---

⁷⁸ Ženska odanost, najopasnije oružja, www.vecernji-list.hr 2003.

Активно учешће у самоубилачким нападима жене су имале у Шри Ланки, Либану, Чеченији, Турској и Израелу, а најзначајнији примери женских самоубилачких напада се могу уочити међу члановима Тамилских Тигрова (ЛТТЕ). Више од трећине напада које је извела ова организација, извеле су жене.⁷⁹ Најпознатија је жена која је 1991. године маскирана као трудница, убила бившег индијског премијера Рацифа Гандија, током његове кампање за поновни избор премијера. На митингу за председника Шри Ланке Чандрика Кумаратунга 1999. године је још једна жена разнела себе, притом усмртивши још 23 људи, а ранивши и председника, који је у том нападу изгубио десно око.⁸⁰

У овој организацији се и мушка и женска деца прате 10 година како би се извршила селекција потенцијалних кандидата за самоубилачке мисије.

На Средњем истоку су жене изводиле самоубилачке нападе још осамдесетих година. На пример, у јужном Либану су се у самоубилачким акцијама ангажовале као део фронта националног отпора против Израелаца. Познат је пример шеснаестогодишње Сан Меидле (*San Mheidleh*) која је 1985. аутомобилом бомбом разнела себе и двојицу војника на израелском контролном пункту. Непосредно уочи напада је направила видео снимак, на коме је објаснила своју мисију, а касније је тај снимак приказан на либанској телевизији. Одређен број других жена је био мотивисан да следи њен пример.

Претпоставља се да је напад на аутобус у Израелу 1995. године, када је погинуло 5 људи (међу којима и један амерички туриста) а повређено више од 100 особа, извела жена. Хамас је преузео одговорност за овај напад, али учешће жене није потврђено. Прва потврђена употреба палестинске жене самоубице се догодила у Израелу 2002. године, када се двадесетосмогодишња Вафа Идрис (*Wafa Idrees*) разнела испред једне продавнице обуће у Јерусалиму, убивши једног Израелца и ранивши више од стотину људи. Вафа је убрзо постала симбол храбрости и части међу палестинским женама. Радиле је као волонтер у хуманитарним организацијама, медицинска сестра која је колима развозила помоћ рањеним Палестинцима, и није била „лудачки“ муслимански фундаменталиста, нити националиста. Породица и пријатељи је чак нису сматрали ни правом Муслиманком, није носила ни традиционалну ферецу. Аналитичари сматрају да је код Вафе пресудило гледање и неговање

---

⁷⁹ Suicide Terrorism – A Global Threat, www.janes.com 2007.

⁸⁰ Yoram Schweitzer, ICT Researcher, Suicide Bombings: The Ultimate Weapon, www.ict.org.il 2009.

деце на самрти и бројних убистава, што је био окидач да „узме ствар у своје руке“. Након њеног самоубилачког напада, њен лик се нашао на бројним постерима, широм читаве земље.

Овај догађај је утицао да ширење таласа самоубилачких напада чији су главни актери жене. У фебруару 2002. године је студенткиња Дарија Абу Ајша (*Daria Abu Aysha*) разнела себе и ранила три војника на контролном пункту на Западној Обали, а месец дана касније је осамнаестогодишња Ајат Акраш (*Ayat Akhras*) у самоубилачкој мисији усмртила двојицу Израелаца недалеко од супермаркета у Јерусалиму.⁸¹ Ове жене је припремила и наоружала бригада мученика Ал Акса, која је по неким изворима, формирала специјалну јединицу коју су сачињавале жене самоубице.⁸²

Када су Израелци почели да претресају младе Палестинце, њихово место су убрзо заузели старији људи и жене, па је јавност по питању коришћења жена у израелско – палестинском сукобу подељена између ставова да су жене преузеле извршење самоубилачких мисија из очаја, односно да су тиме почеле да се баве као последице прорачунате тактике развоја терористичких организација. Посматрано из женске перспективе, њихов чин саможртвовања потиче из личне или социјалне рањивости. Жене са проблематичним социјалним стањем, односно, оне „на лошем гласу“ (промискуитетне или са ванбрачним аферама) често су биле осуђене да преузму улогу нападача током самоубилачких акција. Тај чин би им гарантовао рехабилитацију и статуса и карактера, обзиром да и најмања „неприкладност“ жене у таквој заједници може да изазове мушког члана породице да изврши „часно“ убиство.

Тактике за врбовање жена самоубица су различите. Милитантна група Фатах регрутује младе жене које имају „симптоме акутног емоционалног бола“ – тачније, када на њу падне превише „емоционалног бола“, „чувари савести“ почињу да их убеђују да изврше „самоубиство за дивљење“ како својим понашањем или неприкладношћу не би изазвале неподношљиву срамоту, и испрљале част својих породица. Још једна од популарних тактика коју примењују згодни и снажни припадници Фатаха је и – завођење. Након игре завођења се често догоди да Палестинке остану у другом стању, па су подложне емоционалним уценама, што представља експлоатацију основних права жена на слободу, једнакост и живот. У већини

---

⁸¹ CSR Report of Congress, Terrorist and Suicide Attack, 2003, www.fas.org јун 2009.

⁸² Yoram Schweitzer, ICT Researcher, Suicide Terrorism and the September 11 Attacks, www.ict.org.il, јун 2009.

случајева ове жене потичу из крајности палестинског живота, и обично не одговарају „прихваћеној“ слици палестинске жене.

Историјат коришћења жена за самоубилачке нападе има и курдска ПКК. Око 2/3 самоубилачких напада које је предузела ова организација су извеле жене.⁸³ Догу Ергил каже да су нападе извеле девојке између 17 и 27 године, без занимања, пореклом из сиромашних и великих фамилија, а неке су и изгубиле блиске чланове фамилије у борби против Турске. Обзиром да долазе из традиционалног руралног друштва у коме су жене дискриминисане, њихова мотивација је делом лежала и у њиховој слепој оданости лидеру Оцалану, а делом и у друштвеном престижу који су стицале самим жртвовањем. Према речима једног од заробљених припадника ПКК, самоубилачке мисије су биле начин да се „рашчисте редови“, јер жене нису увек биле способне да прате мушкарце кроз стеновите пределе на југу Турске.⁸⁴

С обзиром на познат метод отпора чеченских терориста, оно што је остало упечатљиво, а представља свежији материјал за проучавање, је да извршилац напада постаје жена. Трагедију која се догодила средином маја, на дан највећег верског празника у региону Гудермес, изазвала је Чеченка, која је лагодно прошла обезбеђење претварајући се да је новинар, и усмртила 14 људи активирајући бомбу. Овај напад се догодио два дана након што је Чеченка Сахидат Баимурадова разнела себе у близини седишта чеченске администрације Ахмада Кадирова. Тада је погинуло 26 , а рањено око 150 људи. Ова Чеченка је била само једна од 36 чланица групе чеченских женских терориста, за које постоје информације да их је обучавао командир Самил Басајев.

Слика бр. 6: жена опасана прслуком са експлозивом⁸⁵

⁸³ Dogu Ergil, Suicide Terrorists in Turkey; The Workers Party of Kurdistan, Countering Suicide Terrorism, str. 105-128

⁸⁴ CRS Report for Congress, Terrorist and Suicide Attack, 2003, www.fas.org јун 2009.

⁸⁵ преузето са www.srbinfo дана 04.06.2016. године

Иако је до тада чин самоубиства и учешћа жена у борбама био у супротности са чеченском друштвено – социјалном традицијом, све већи број жена постаје ангажован у самоубилачким нападима против руских циљева. Када је камион натоварен аксплозивом ударио у владин комплекс у Грозним, страдале су 72 особе 2002. године, у нападу на владину зграду у селу Знаменсоја 2003. године погинуло је 59 људи. Исте године су две Чеченке покушале да ликвидирају в.д. председника Чеченије Ахмеда Кадирова, али иако нису стигле до мете, успеле су да поред себе убију још 18 особа. Једна од „Црних удовица“ се бацила под аутобус са руским војним особљем, када је погинуло 17 Руса, а на рок концерту недалеко од Москве су две Чеченке убиле себе и још 14 младих људи. Овај напад представља и прекретницу у стратегији чеченских терориста на искључиво цивилне циљеве. Током 2004. године су две „Црне удовице“ обориле авионе ТУ 154 и ТУ 134, и усмртиле 89 особа.⁸⁶

Мотивацију за извођење самоубилачких напада, Чеченкеа често налазе у смрти својих најближих у борбама са руским снагама, и управо отуда потиче њихов назив „Црне Удовице“. Неки аналитичари сматрају да традиционална природа чеченског друштва форсира жене у самоубилачким мисијама, јер су оне искључене из регуларних герилских јединица.⁸⁷

Насупрот томе, важно је истаћи да је одређени број жена приморан на обуку за извођење самоубилачког терористичког напада, као што је случај са нигеријском терористичком организацијом Боко Харам, која од 2009. године најчешће делује на територији Нигерије, Чада, Нигера и северног Камеруна.

Наоружани терористи који припадају овој организацији према утврђеном плану дођу у село одакле одведу све жене и девојке, које би касније присиљавали да одлазе на наставу из Курана, што је предствљало први корак у тренингу да жена постане терориста. О томе постоје бројна сведочења, од којих је у медијима заступљено сведочење Рахиле Амос из Нигерије, о томе како је завршила у заробљеништву Боко Харам.

Начин рада жена терориста самоубица које је регрутовао Боко Харам, је једноставан и убитачан, терају жене и девојчице да сакрију бомбе у торбе или испод одеће, и одведу их на фреквентне локације пуне цивила. Кључ стратегије Боко Харам је жестока индоктринација, а Рахила Амос се сећа чињенице да је неколико девојака из њене групе, било врло

---

⁸⁶ www.blic.co.rs 2.septembar, 2004

⁸⁷ CSR Report of Congress, Terrorist and Suicide Attack, 2003, www.fas.org/jcr 2009.

ентузијастично у вези напада, јер су веровале да ће их то одвести у рај. Једна од инструкција гласи да се "бомбе држе испод пазуха, како би биле сигурне, и да се непријатељу пререже врат с леђа, како би се мање одупирао, а да се сече с краја врата према средини, како би непријатељ брже умро. Неке од њих сумњају да им цихадисти стављају дрогу у храну кришом, али ова сазнања нису потврђена. Жене које су спремније за тренинг добијају више хране, док се друге изгладњују.

Амос је утврдила да постоји шест нивоа тренинга, од којих су прва два изучавање Курана. Трећи, конкретнији, се односи на то како активирати самоубилачки појас и одрубити главу, док су последња три строго чувана тајна међу борцима Боко Харам..

Рахила Амос даље наводи да Боко Харам у својим нападима не штеди никог, одговоран је за масовна убиства цивила, спаљивање села до темеља, нападе на верске објекте – и џамије и хришћанске цркве. Најстрашнији су напади на школе, којом приликом узимају заробљенике, уколико их нису све побили.

Терористичка организација Боко Харам је у марту 2015. године објавила верност Исламској држави. Од када је почела са својом кампањом терора, ова организација је убила преко 20.000 људи, и проузроковала расељење око 2 милиона људи. Због својих злочина је Боко Харам проглашен најсмртоноснијом терористичком групом на свету током 2015. године.⁸⁸

Дугорочно посматрано, терористичке организације не би користиле жене и децу за самоубилачке нападе, уколико становништво, макар и пасивно не би тако нешто подржавало. Неки подаци испитивања јавног мњења указују на то да већина Палестинаца подржава терористичке организације које изводе овакве нападе. Може се уочити да непосредно након извршења напада подршка расте. Ова прећутна сагласност шире популације (посебно у Чеченији и међу Палестинцима) је разлог за забринутост, и показатељ стално присутне опасности овог феномена.

---

⁸⁸ www.kurir.rs од дана 08.04.2016. године

8. Борба против самоубилачког тероризма

У борби са самоубилачким тероризмом морамо непрестано имати на уму да самоубилачки напад није усамљени чин, нити резултат деловања неуравнотежене особе. То је добро испланиран теористички напад, који захтева обимне и детаљне припреме, као и укључивање бројних активиста и лидера. Иако не постоји једноставна формула која би се могла применити у борби против самоубилачког тероризма, искуства из протеклих деценија наводе на закључак да постоје две комплементарне оперативне и политичке стратегије.⁸⁹

8.1. Оперативне и обавештајне мере

Оперативне мере у борби против самоубилачког тероризма обухватају комбинацију ефикасног обавештајног рада, борбених активности, безбедносних и психолошких мера, комбинованих са међународном сарадњом у борби против организација које су одговорне за овакве нападе.

Обавештајни рад је прва карика у ланцу борбе против било ког терористичког напада. Ова мера представља снажну обавештајно – оперативну делатност, као и техничко прикупљање обавештајних података о самоубилачком нападу, како би могао бити спречен пре него што се реализује. Добри обавештајни подаци могу да обезбеде круцијалне информације о динамици рада терористичких група. Прикупљање обавештајних података се може реализовати у свим фазама напада – од почетног контакта са појединцима, до индоктринације, опремања или самог почетка напада. За успешно прикупљање података је потребно формирати ефикасну доушничку мрежу, стално разматрати могуће сараднике, као и сарађивати активно са међународним обавештајним службама.

Могло би се рећи да међународну сцену прве деценије овог века карактерише специфичан сукоб између већине држава са једне стране, и несувверених терористичких субјеката са друге стране. Нападнута држава, као и у свакој другој врсти сукоба, у тероризму

---

⁸⁹ Ehud Sprinzak, Rational Fanatics, Foreign Policy, 2000, http://articles.findarticles.com/p/articles/mi_m1181/is_2000_Sepr/ai_6788615/pg_2 прегледано 15. децембра 2010.

има изгледе да се успешно одбрани, односно победи, само уколико је адекватно обавештена о агресору – терористима. Руководи се стеченим сазнањима, држава настоји да развије адекватну обавештајну моћ чија успешност, како показује пракса, може да буде оптимална, делимично успешна или слаба – неадекватна.

Тероризам представља једну од најопаснијих претњи за безбедност многим државама. Његови носиоци, политички мотивисани, углавном пројектују ирационалне циљеве, које потом покушавају да остваре применом специфичних стратегија и средстава. Њихове основне карактеристике су безобзирност и аморалност, примена физичког насиља које је усмерено према пажљиво одабраним непосредним жртвама, као и честа међусобна повезаност, како унутар граница неке државе, тако и преко граница, односно у различитим државама. Држава као примарна жртва агресије терориста, планира, организује и остварује своју одбрану ангажовањем сопствених противтерористичких потенцијала, кроз примену усклађених офанзивно – дефанзивних, јавних и тајних, несмртоносних као и смртоносних мера и делатности, са приоритетом да онемогуће било какво угрожавање од стране терориста. Све компоненте националне моћи, односно мере и делатности противтерористичких снага, конкретно доприносе сложеној форми одбране државе од тероризма, али се основано може тврдити да прикупљање обавештајних података о терористима, или обавештајно – оперативна делатност представља најзначајнију меру ове врсте одбране.

Значај обавештајно – оперативне делатности се пре свега огледа у томе да терористи делују тајно, илегално, што значи да је њихово деловање непознато јавности, односно, тешко их је открити на уобичајен начин. Надлежност, оспособљење и овлашћења безбедносних и обавештајних служби, подразумева примену неуобичајених делатности, односно низа специфичних и тајних метода и средстава, са циљем откривања противзаконитог деловања терориста, праћења његовог тока и коришћења његових сазнања за унапређење сопствене оперативне – обавештајне ангажованости. Такође, ове службе информишу државно руководство о карактеру терористичких претњи, анализама и прогнозама обима и карактера терористичке агресије, и у сарадњи са надлежним тужилаштвом, своја оперативна сазнања претварају у материјалне доказе. Зато је огроман и пресудан значај националне обавештајне противтерористичке моћи, коју безбедносне службе показују на територији матичне државе и у њеном безбедносном окружењу.

Искуства из противтерористичке праксе указују на то да стање заштићености државе од терористичке агресије, које установљава надлежни државни орган (Влада, Савет за националну безбедност и др.) може бити:

- оптимално (највише могуће);
- добро (делимично прихватљиво);
- слабо (неадекватно).

Држава као најорганизованији људски колективитет, тежи да оствари и одржи оптималну националну безбедност, односно сложени чињенично засновани непрекидни програм нормативно теоријске уређености, институционалне организованости и оперативне ангажованости нације, на правовременом и успешном отклањању стварних и могућих спољних и унутрашњих опасности по безбедност националне територије, суверенитета, личног, физичког, духовног и имовинског интегритета грађана, и остварења колективних и друштвених права у социјалноекономској, друштвено-политичкој, научној, образовној, еколошкој и другим областима.⁹⁰

Ангажованост државе на обезбеђивању оптималне националне безбедности представља способност да усклађеним коришћењем својих ресурса, утиче на дешавање промена унутар својих граница, и у свом окружењу, и то оних које представљају стање највише могуће заштићености сопствених виталних вредности, и обезбеди њихов одржив развој.

У савременом свету практично је незамислив стабилан опстанак било ког људског колективитета, посебно државе, уколико тај колективитет није адекватно обавештен о прикривеним (тајним и подмуклим) намерама и плановима актера у свом, и даљем окружењу. Држава тај задатак извршава заједничким деловањем обавештајних и безбедносних агенција. Први корак који ове службе предузимају представља обавештајно деловање – прикупљање квалитетних информација о спољним и унутрашњим опасностима по виталне вредности државе, које се затим презентују државном руководству, а које их даље користи на процедуралан начин, ради отклањања опасности. Сложени обавештајно – безбедносни систем своје задатке остварује кроз две компоненте: обавештајну и безбедносну, па га је могуће дефинисати и као специјализовану, релативно аутономну државну институцију, која је надлежна да применом тајних метода и средстава, благовремено открије спољне и

---

⁹⁰ Мијалковски Милан, Национална обавештајна противтерористичка моћ и немоћ. Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011. стр. 147.

унутрашње опасности по националну безбедност. Значај ових компоненти огледа се и у томе да свака савремена држава, у складу са својим потребама и могућностима, има најмање две, а већина чак и неколико обавештајних и безбедносних служби. Резултате њиховог рада користи државно руководство ради успешнијег вођења спољне и унутрашње политике.

У ужем смислу говорећи, значај обавештајног чиниоца националне моћи се састоји у обезбеђивању државе од свих, а првенствено стратегијских изненађења, проценом могућих актера изненађења, благовременим сазнавањем њихових намера и планова, и извештавањем о могућим опасностима њиховог деловања.

8.2. Противтерористичке мере

Противтерористичке мере обухватају превентивне нападе на организације које руководе самоубилачким нападима. Како је организација пресудни елемент у руковођењу нападом, превентивни напади су усмерени на нарушавање њене способности да делује.

Слаба тачка самоубилачких напада је, што су они део шире оперативне инфраструктуре, и како није могуће осујетити баш сваког будућег бомбаша самоубицу, службе безбедности би требало да буду фокусиране на оне елементе који су ангажовани на читавом планирању и извршењу оваквих напада.

Слика бр. 7: терориста самоубица заробљен непосредно пре извршења самоубилачког напада⁹¹

⁹¹ преузето са www.alo.rs дана 06.06.2016. године

Постоји потреба да се снаге државе за одбрану од тероризма условно разврстају у две групе: снаге за оружано, и снаге за неоружано онеспособљавање терориста. У складу са својим надлежностима и овлашћењима за предузимање специјалних делатности са циљем оптималне заштите матичне државе од тероризма, репрезентативне снаге за неоружано онеспособљавање терориста свакако представљају обавештајне и безбедносне службе сваке државе, док снаге за оружано онеспособљавање терориста представљају противтерористичке јединице.

Противтерористичке делатности се могу поделити у две велике групе:

- Системске – доношење правних, доктринираних и других докумената, попут инструкција, директива, планова;
- Функционалне – супротстављање и борба.

Успешном реализацијом ових делатности, остварују се сви циљеви у односу на теористе – одвраћање, спречавање и савладавање њиховог деловања, са освртом на то да укупна моћ свих врста противтерористичких снага, сазнањем да ће бити откривени и санкционисани, има за циљ константно одвраћање терориста од чињења кривичних дела.

Важно је нагласити да свака противтерористичка делатност има и своју превентивну компоненту, чија делотворност зависи од реактивног поступања одређене врсте снага – у појединим случајевима се може састојати у упућивању суптилне поруке терористима да је систем одбране државе у току са њиховом делатношћу, или пак може обухватити ангажовање дипломатије државе жртве терористичких напада, код неке државе у безбедносном окружењу, са циљем онемогућавања постојећег деловања терористичког колективитета. Једна врста снага предузима превентивне делатности против једног структуралног елемента терористичког деловања, а друга предузима онеспособљавајућу делатност против другог елемента, односно, једна врста снага предузима превентивне, а друга реактивне мере и делатности.

Такође, од велике важности је поменути и да функционисање одбране државе од тероризма најчешће обухвата истовремену примену више врста усклађених офанзивно - дефанзивних мера и садржаја, које се, према врстама снага које их реализују, могу поделити у

више група: руководеће – надзорне, оперативне – доказне, онеспособљавајуће и сл. А функционисање одбране одређене државе од тероризма може бити уобичајено (свакодневно или редовно) и појачано (ванредно).

Противтерористичке мере обухватају: војне операције за уништавање инфраструктуре групе, уложене напоре за пресецање финансирања организација, као и превентивне нападе како би лидери терористичких организација били заробљени или ликвидирани. Овакве мере најчешће употребљавају израелске одбрамбене снаге (политика тзв. „циљаних убистава“ – *targeted assassinations*).⁹² Некада се превентивни напади користе са циљем да узнемире или онеспособе групу, а главни циљ је да се терористичка организација што дуже држи у неизвесности у вези са потенцијалним полицијским или војним акцијама, како би се максимално отежала индоктринација будућих бомбаша самоубица. Ова стратегија гађањем познатих терориста или њихових кампова за обуку може прекинути будуће операције, или умањити способност групе да индоктринира људе за обављање самоубилачких напада.

Насупрот томе, има и примера који указују на супротно – убиства лидера могу нарушити организацију, али могу и подстаћи њихове следбенике да отпочну још жешћи талас самоубилачких напада. Такође, неке операције могу повећати бес обухваћеног становништва, па могу резултирати наглим регрутовањем и брзој реконструкцији могућности групе.

Између осталог, Израел се служи методом рушења куће у којој је живео бомбаш самоубица са породицом, не би ли таквим кажњавањем породице одвратио потенцијалне терористе од терористичких акција.

8.3. Безбедносне мере

Безбедносне мере представљају последњу карику у ланцу сукобљавања са терористичким нападима. У случајевима одсуства квалитетног обавештајног рада, или када су оперативне могућности против терориста ограничене, значај безбедносних мера постаје неизмерно велики.

Када су у питању самоубилачки напади, безбедносне мере смањују могућност нападача да приђе циљу. Ове мере могу обухватати различите активности – од израде физичких

---

⁹² CSR Report of Congress, Terrorist and Suicide Attack, 2003, www.fas.org прегледано 19. јун 2012.

препрека, до строге контроле граница. Циљ је онемогућити организацију да изведе успешан напад, повећавајући вредност (цену) напада у односу на постигнуту корист која се добија смрћу нападача.

Барикаде, пси и стражари утичу на смањење стопе самоубилачких напада. Подизање бетонских зидова око објекта има двоструку функцију – да одврати потенцијалне нападе, и да смањи ефекат бомбе у случају да терориста успе да приђе циљу. Последњих године се све више ради на смањењу квантитета (количине) и профила потенцијалних циљева, мерама као што су ограничавање путовања која нису неопходна у области у иностранству које могу бити ризичне, или контролисање постојања осетљивих информација на интернету.

Један од начина за смањење потенцијалне атрактивности напада је и припрема јавности да реагује смирено ако се суочи са оваквом врстом напада.

Оваква антитерористичка средства су често потцењена у општим расправама о заустављању таласа самоубилачког тероризма, али њихова улога некада може бити од пресудног значаја. Универзалан циљ је да се терористичка организација одрекне своје најпривлачније мете.

8.4. Психолошке мере

Психолошким мерама се сматра супротстављање моралној штети напада, и оне су усмерене на цивилно становништво. Оне би требало да ојачају дух народа, субјективни осећај безбедности и да пренесу поруку терористима да напади не служе њиховим циљевима.⁹³

Против тероризма се увек (између осталог) треба борити психолошки, а битка се води у умовима обичних људи. Чак и ако држава нема ефикасне мере у борби против самоубилачког тероризма, мора убедити грађане да не представљају само „глинене голубове“. Треба радити на томе да грађани имају информације о психолошком рату који се против њих води, јер у том случају имају тенденцију да развију веома отпорна „терористичка анти – тела“.

У психолошкој борби терориста и снага безбедности је важно да постоји сарадња администрације, медија, доносилаца одлуке, политичара, и свих других сектора који би

---

⁹³ Ganor Boaz, Suicide Attacks: An Overview/Analysis, www.defencejournal.com прегледано 30. јуна 2009.

требало да раде заједно, како би средствима образовања и пропаганде смањили психолошку штету самоубилачких напада.

8.5. Политичке мере

Како терористичке организације изводе нападе само када имају подршку своје заједнице (или државе – спонзора у неким случајевима), самоубилачки напади се не могу очекивати у срединама у којима становништво не обезбеђује појединце који су вољни да умру за своје идеале. У складу са тим, политичке мере се односе на напоре да се умање способности терористичких организација за регрутовање потенцијалних нападача.

Ове мере представљају смернице за промену политичког, културног и социо – економског контекста самоубилачких напада. Те смернице се односе на побољшање квалитета живота, повећање социјалне стабилности, обезбеђивање прилика за продуктивно политичко изражавање и сл. Друга средства за смањење регрутовања од стране терористичких организација обухватају методе везане за нарушавање идеологије нападача, највише његове посвећености и веровања у значајну природу своје смрти.

Пракса је показала да терористичке организације нису у могућности да употребљавају методе које их удаљавају од актуелних или потенцијалних бирача, а управо ове мере треба временом да дају резултате у смислу отуђавања становништва од терористичких организација.

Политичке и економске санкције против заједнице из које терористи долазе, комбиноване са ефикасним дипломатским притиском на њихове заштитнике, могу утицати на смањење таласа самоубилачког тероризма.

Међународни институт за борбу против тероризма је, у циљу проналажења што ефикаснијих метода за супротстављање самоубилачком тероризму, одржао конференцију под називом „Борба против самоубилачког тероризма“ (*Countering of Suicide Terrorism*) 2000. године у Израелу, на којој је усвојен документ смерница за супротстављање самоубилачком тероризму.

У документу се, између осталог наводи, да у циљу борбе против тероризма (нарочито самоубилачког), чланови међународних заједница морају да:

- Раде на повећању сарадње међу људима свих вера, како би се супротставили лажним тумачењима која оправдавају самоубилачки тероризам – акцију која је забрањена у свим религијама
- Се боре против тзв. религиозних законитости, које пропагирају екстремне групе и појединци који себе сматрају меродавним људима религије. Овај вид борбе има за циљ буђење јавне свести о њиховим обмањујућим идејама
- Предводе образовне кампање у угроженим земљама, и то специфично усмерене према младима који су често изманипулисани. Овакве кампање треба да буду фокусиране на супротстављање искривљеним сликама и религиозним веровањима, и представљање стварних циљева и последица таквих аката
- Пресеку постојеће финансијске изворе терориста, и забране пораст фондова у име религиозних или социјалних циљева који се заправо користе за финансирање терористичких напада, или за активности које изазивају мржњу међу људима или верама
- Заједнички раде на развоју нове технологије и тактике, и на ојачавању специјалних противтерористичких јединица специјализованих за супротстављање самоубилачким нападима
- Шире постојећу сарадњу између криминалистичких и обавештајних агенција
- Успоставе међународне фондове који ће бити коришћени за истраживања у овој области
- Формулишу и спроведу заједничку међународну политику против влада које спонзоришу или активно учествују у самоубилачком тероризму
- Објаве да ниједан политички циљ не оправдава употребу тероризма⁹⁴

---

⁹⁴ Countering of Suicide Terrorism, an International Conference, Herzliya, Izrael, 2004

8.6. Политичко – дипломатска заштита од самоубилачког тероризма⁹⁵

Заштита од тероризма подразумева организовани облик друштвене превенције. Спречавање теоризма подразумева познавање криминалних појава, политичко – дипломатских активности, правних, политичких, економских и социјалних услова и узрока који до њих доводе.

Почеци дипломатије могу се уочити у зачецима људске цивилизације, приликом формирања првобитних људских заједница, као мотив да се мирољубиво, путем преговора решавају међуљудска питања, чак и у случајевима када је дипломатска стратегија делимично претходила ратовима. Већина политичко дипломатских активности захтева употребу знања, у ком контексту се политичка дипломатија и може описати као интелектуална активност, која је заснована на непрестаном прибављању и процесуирању информација, њиховој анализи и доношењу одлука. Осим традиционално политичких, у дипломатске активности се могу убројати и економски, научни, војни, културни и други односи, па савремена политичка дипломатија, осим традиционалних задатака, обухвата и проблеме људских права, незаконитих миграција, заштите околине, организованог криминала, а активно учествује и у борби против тероризма.

Политичко – дипломатске антитерористичке мере треба да буду усмерене ка решавању конфликта средствима јавног дијалога и тзв. тајне дипломатије, а носиоци су највиши државни руководиоци и органи (председник, скупштина, влада), чија је улога и политичко – дипломатским антитерористичким активностима одлучујућа.

Савремена политичка дипломатија представља комплексан скуп вештина, институционализованих и ванинституционализованих међународних односа, који се не ограничавају само на формалне контакте између представника влада различитих држава, за разлику од традиционалне политичке дипломатије. Данас се политичка дипломатија све више одвија на нивоу између представника грађанског друштва, неформалних институција, НВО, интелектуалаца, аналитичара и истраживача, него између самих министара спољних послова, путем дипломатских представништава у одређеним државама.

---

⁹⁵ Вејновић Душко и др., Политичко-дипломатска заштита од тероризма, Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011.

Такође, у борби против савременог тероризма, који прелази државне границе, политичка дипломатија представља најмоћније средство сваке земље. Како је тероризам постао глобални проблем, који путем терористичких организација и група покрива читаву планету, централни субјекат сваке антитерористичке мере је адекватно и вешто вођена дипломатија, било да се договара, преговара, или посредује у проналаску антитерористичког решења мирним путем. Носиоци политичко – дипломатских активности су највиши државни органи и руководиоци (председник, скупштина и влада), а њихова улога је одлучујућа, јер они правовременим активностима у иностранству осигуравају избалансиран приступ проблематици савременог тероризма, где је прецизирана обавеза државе да не помаже терористичке активности материјално нити политички, да инсистира на отклањању узрока тероризма без обзира на обим и интензитет његове активности, да благовремено доставља податке у почетној фази присуства терористичких организација и група ради осигуравања међународне помоћи, обавља консултације са регионалним, европским и светским релевантним политичким чиниоцима због прибављања подршке за антитерористичке акције.

Поред наведеног, политичко – дипломатске антитерористичке активности подразумевају и активности са којима се упознају и међународне организације, са циљем да се званичници држава и представници међународних организација убеди да терористима не пружају подршку, посебно у виду материјалне помоћи (транзита, боравка, набавке оружја и едукације терориста), да са њима одбијају тајне контакте, а да владе пријатељских земаља пруже јавну подршку угроженој земљи по питању антитерористичких мера које она предузима. Тзв. мека моћ, односно употреба информација и дипломатије, може се посматрати као део информативног рата који се води истовремено са тзв. тврдом моћи, односно војном и економском моћи.

8.6.1. Пример јавне дипломатије САД

Као пример се може издвојити ситуација у САД од почетка 2001. године, када је Џорџ Буш изабран за председника САД. Буш није донео ниједну нову политичку одлуку која би се односила на јавно информисање и спровођење јавне дипломатије, већ се ослањао на политичке директиве и програме свог претходника, Била Клинтона. Унутрашња политика САД је, у том тренутку по питању тероризма, била концентрисана на организационе промене федералних, државних и локалних структура које су укључивале примену закона и обавештајне операције, док је спољна политика била оријентисана на поражавање тероризма, уместо на бављење последицама тероризма код куће. Упоредо са војним акцијама против тероризма, дошло је и до обнављања интересовања за активности јавне дипломатије у иностранству, како би се повела успешна борба са антиамериканизмом у арапском свету. Џ. Буш је након терористичког напада 11.септембра постао лично ангажован на пољу јавне дипломатије, узимајући учешће у одржавању екуменске службе у Националној катедрали, у чијем је спровођењу помогао и представник америчких муслимана. Такође, неколико дана касније, Буш је посетио Исламски центар (џамију у Вашингтону) где је дао изјаве које су се односиле на његово виђење ислама као вере мира. Исте године, Буш је позвао амбасадоре земаља чланица Организације исламске конференције (*Organization of the Islamic Conference* – *OIC*) на молитву у Белој кући.

Ако би се желело јачање америчке јавне дипломатије, и јаснија улога председника САД у том домену, кључни елементи председничке директиве по овим питањима би требало да буду: јасна политика и стратегија за јачање способности владе да комуницира са јавношћу у иностранству; ефикасна структура за координацију најважнијих елемената цивилне и војне јавне дипломатије; захтев да сви регионални одбори за координацију политике Националног савета за безбедност (*National Security Council Policy Coordinating Committees*) приликом разматрања политичких опција процењују потенцијалне последице по мишљење иностраног јавног мњења, и да развијају комуникационе стратегије у складу са одабраном политиком; усмеравање ресурса јавне дипломатије, програма, обуке, буџета и технологије, као и посебна пажња посвећена односу са невладиним и међународним организацијама, медијским и комерцијалним кућама, и коалиционим савезницима; стандарди за процену напретка у остваривању реформи, и распоред задатих циљева у тој области. Почетак борбе против

тероризма, Бела кућа је означила оснивањем агенције под називом Коалициони информативни центар (*Coalition Information Center – CIC*), са канцеларијама у Вашингтону, Лондону и Пакистану, са сврхом да обавештава јавност о ратним циљевима западних савезника, и брзо оповргне непријатељске тврдње о успесима на бојном пољу и цивилним жртвама. Након 11. септембра, тадашњи државни секретар САД Колин Пауел, именовао је Едварда Церцана за председавајућег Саветодавне групе за јавну дипломатију за арапски и муслимански свет. Током 2003. године, објављена је студија под називом "Промена мишљења, постизање мира: нови стратешки правац јавне дипломатије у арапском и муслиманском свету", са основним препорукама о сфери јавне дипломатије:

- Структуралне промене у унутар - агенцијским процесима, како би се у исте укључили Државни секретаријат, Бела кућа, Савет за националну безбедност (*National Security Council – NSC*) и други важни органи и институције са новом председничком директивом, која треба да нагласи важност јавне дипломатије;
- Веће учешће Америчке агенције за међународни развој (*USAID*) на пољу свих смерова политике и програма јавне дипломатије;
- Додатно прикупљање средстава и организовање професионалног особља из области јавне дипломатије које познаје Блиски исток и његову културу, језик и религију;
- Већу употребу информационих технологија приликом комуникације са арапским и муслиманским друштвима, али и употребу нових метода за мерење успеха или неуспеха уложеног напора;
- Бројнији курсеви енглеског језика и других образовних активности, како би муслиманска омладина имала више прилика за обучавање на одређеним пословима;
- Ширење програма "Амерички кутак" и стварање нових пројеката, доступних нарочито на блискоисточним универзитетима (пројекат под називом "Библиотека америчког знања")

Насупрот "тврдој моћи", заснованој на присили, која настаје на војној и економској надмоћи, постоји и "мека моћ" која представља способност неке државе да спроведе своју вољу у координацији са другим државама, користећи се привлачношћу сопствене културе и вредности, идеја и институција. Када држава поседује такав утицај, да може мотивисати друге државе да усвоје исте вредности, можемо је сврстати међу водеће земље. Тзв. мека моћ

укључује и пропаганду, али је шира од саме пропаганде, јер је реално способна да оствари циљ.

Према неким ауторима "мека моћ" одређене државе се огледа кроз три елемента: културу – што за неке представља популарну културу, а за друге језик, класичну музику и литературу, науку и образовање или техничка достигнућа; политичке вредности које владају у одређеној држави – кроз шта се може видети утицај домаће политике на слику о земљи у иностранству; и, спољну политику одређене земље у ситуацијама када се она види као легитимна, и са моралним ауторитетом – емоционални утицај медијских преноса о акцијама које се догађају у иностранству.

До 2000. године, тзв. мека моћ САД је била јака, услед привлачности америчког друштва и институција, и заснована на великој економској моћи. Постојала је изразита доминација америчког бизниса, телевизије, филмова, музике, као и велика жеља за имиграцијом у САД, а америчка спољна политика се ослањала и на "меку" и на "тврду моћ". Ипак, након терористичког напада 11. септембра 2001. године, америчка "мека моћ" опада због контраверзне политике америчке администрације председника Буша, која се ослањала на употребу војне моћи. То је за последицу имало занемаривање програма културне размене, што је даље доводило до неуспеха у промовисању америчког друштва у иностранству.⁹⁶

---

⁹⁶ Вејновић Душко и др., Политичко-дипломатска заштита од тероризма, Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011.

Закључак

Након „хладног рата“ безбедносне процене у свету добијају сасвим другу димензију. Нестанак ривалитета на глобалном нивоу је довео до стварања нових могућности у решавању криза у неким регионима. Опасност од терористичких напада постаје реална у свим државама света, а старе поделе на „зоне сигурности“ и „трусна подручја“ нестају. Иако тероризам добија глобалне димензије, а претња од терористичких напада ће, према предвиђањима аналитичара, и даље расти, стварне могућности тероризма су ипак релативно ограничене. Међународна сарадња може довести до постепеног пада терористичких активности, али се потпуно искорењивање овог феномена не може очекивати.

Анализирајући самоубилачки тероризам последњих 20 година, можемо закључити да није драстично изменио дебаланс између држава и терористичких организација у корист терориста, али се показало да ипак може бити ефикасан инструмент за остварење одређеног броја терористичких циљева.

У борби против самоубилачког тероризма је важно изградити свест о томе да самоубице нису незауостављиви фанатици који желе да убију милионе само са циљем сејања страха, већ их прихватити као хладне и прорачунате убице који насиље користе за остваривање конкретних политичких циљева. Без обзира на чињеницу да су неке групе престале да практикују самоубилачке нападе као методу борбе против одређене државе или заједнице, ипак не можемо очекивати да ће у XXI веку самоубилачки тероризам бити искорењен. Асортиман потенцијалних мета се шири, број настрадалих се такође увећава, а стратегије и тактике за бобу против овог проблема не представљају пресудну препреку за његово даље напредовање.

Било каква успешна стратегија за борбу против самоубилачког тероризма захтева време, опсежна истраживања, и у највећем броју резултира закључком да је потребно врло широко постављање активности, и промена целокупне политике. Иако нпр. званичници САД тврде да су започели одлучну кампању против овог облика тероризма, услови за спровођење овакве борбе за остварење циљева (континуирана политичка нестабилност, демографски раст и релативна једноставност извођења напада) стварају широку основу за уочавање озбиљности, и могућих потенцијала који овај вид тероризма могу учинити још масовнијим. Изјаве многих

аналитичара говоре у прилог тези да самоубилачки тероризам представља највећу потенцијалну опасност у будућности, која би могла бити опасно комбинована са осталим спектакуларним тактикама као што су дизање у ваздух (или отмица) ваздухоплова, или употреба оружја за масовно уништење и сл. Употреба неконвенционалног наоружања (као што су хемијско - у виду гасова, биолошко или радиоактивно) од стране терористичких организација у комбинацији са самоубилачким мисијама може конституисати једну од најопаснијих претњи савременом друштву.

Како је овај специфичан облик тероризма на неки начин постао устаљен *Modus operandi* терористичких организација, бомбашки напади су постали синоним борбе за општу ствар, односно веру у живот након мученичке смрти, што је на крају резултирало увећањем психолошког ефекта терористичких напада на општу популацију.

Како би се самоубилачки напади свели на најмању могућу меру, неопходно је, поред доследног спровођења свих противтерористичких мера, значајна средства уложити и у обавештајни рад. Постоје индиције да ни CIA (као једна од водећих светских обавештајних служби) нема квалификованих службеника блискоисточног порекла који течно говори арапски, и могао би да буде инфилтриран у неку терористичку групу.⁹⁷ Такође и FBI износи податак да због недостатка људи који говоре фарси, урду, или пашту језик, није у могућности да преслуша хиљаде сати аудио снимака који могу бити повезани са терористичким нападима.⁹⁸

Такође, неопходно је осмислити и спровести кампању на међународном нивоу, којом би се сузбило ширење литературе, књига и брошура, које утичу на формирање јавног мњења, нарочито у сиромашним крајевима, у вези са искривљеном интерпретацијом религијских учења. Штампане и преводене верске литературе се може одобрити само када се утврди да она не позива директно или индиректно на насиље и тероризам, инсинуирајући да је одређена религија у ратном стању.

Насупрот томе, корисно би било објављивати стручну литературу, која би била доступна и сиромашнијим земљама и покрајинама, а која би јавно мњење могла креирати у правцу представљања стварних последица тероризма, и опасностима које овакав вид борбе са собом носи, као штете коју свесно и намерно терористи проузрокују без обзира на то шта им

---

⁹⁷ Берген Петер Л., Предузеће Свети Рат: унутар тајног света Осаме Бин Ладена, Пхарос, Београд, 2002.

⁹⁸ Дневни лист "Вечерње Новости", 25.10.2004.

је циљ деловања. Ово је посебно важно истаћи када су у питању самоубилачки напади, и својеврсна превара регрута, испирање мозга, и крајња злоупотреба, након које се испостави да награде после смрти заправо нема.

Верски званичници и духовне вође сваке религије, много више него државни функционери, носе посебну одговорност у сузбијању тероризма, а посебно самоубилачког тероризма. Они би требало да буду главни носиоци борбе против оваквог начина за остваривање политичких циљева, јер би огромна већина верника остварила јасан увид у штетне последице, када би верске вође једногласно осудиле овакво понашање, као супротно ономе што изворно пропагира свако верско учење. Са друге стране, међународне институције и антитерористичка тела немају ту моћ.

Важан аспект борбе против тероризма је и апсолутно поштовање људских права, што се посебно односи на права жена. Жеља жене да носи нпр. традиционалну муслиманску одећу, бурку, хиџаб, никаб, или било који део било које традиционалне одеће, не би требало да резултира забраном такве одеће у земљама које не припадају тој култури, као што је неприхватљиво и да се женама одређује начин на који ће живети, и одећа коју ће носити. Свака жена би требало да има право да одабере одећу за себе, и да своју лепоту сакрије или покаже, у зависности од њене воље. Овакав став би требало да утиче на то да се између припадника различитих вероисповести развија поверење и толеранција, љубав и поштовање, насупрот страха од напада, лажних оптужби да је одређена религија угрожена, да је потребно ратовати за њено очување и сл.

Борбу против тероризма на државном и међународном нивоу, могу учинити успешном обједињени дипломатски подаци, доследна примена закона, строга финансијска контрола, војна сила и специјално обучене јединице за посебне намене (као што су антитерористичке јединице у саставу војске или полиције), и обрађени обавештајни подаци, али уз обавезан услов чврсте међународне сарадње.

Литература:

1. Бајагић М., Основи безбедности, КПА Београд, 2007.
2. Биро М., Самоубиство-психологија и психопатологија, Нолит, Београд, 1982.
3. Чомски Н., 11. септембар, ИК Драганић, Београд 2002.
4. Димитријевић В., Тероризам, Радничка штампа, Београд, 1982.
5. Ђорђевић О., Лексикон безбедности, Партизанска књига, Београд, 1986.
6. Фолк Р., Велики терористички рат, Филип Вишњић, Београд, 2003.
7. Хофман Б., Унутрашњи тероризам, Народна књига, Београд, 2002.
8. Хамад А., У мрежи зла, Публикум, Београд, 2007.
9. Јевтић М., Од исламске декларације до верског рата у БиХ, Филип Вишњић, Београд 1993.
10. Кларин, М., Тероризам, НИП Политика, Београд, 1978.
11. Лазански, М., Бин Ладен против Америке, Књига-Комерц, Београд 2001.
12. Мијалковски М., Тероризам и противтерористичка борба, ГШ ВСЦГ, Управа за школство и обуку, Војна академија, Београд, 2003.
13. Мијалковски, М., Тероризам, ФЦО, Београд, 2004.
14. Милошевић, М., Систем државне безбедности, Полицијска академија, Београд, 2001.
15. Мићић П., Самоубилачки тероризам, Алтера, Београд, 2006.
16. Пашански М., Савремене камиказе, НИРО Књижевне новине, Београд, 1987.
17. Петровић З., Ал-Каида, Евро, Београд, 2002.
18. Симеуновић Д., Политичко насиље, Радничка штампа, Београд, 1989.
19. Симеуновић Д., Теорија политике И, Удружење „Наука и друштво“, Београд 2002.
20. Симеуновић Д., Тероризам, Правни факултет у Београду, Београд 2009.
21. Стерн Ц., Екстремни терористи, Александрија прес, Београд, 2004.
22. Вајт, Ц., Тероризам, Александрија прес, Београд, 2004.
23. Војна енциклопедија, ВИЗ, Београд, 1985.
24. Вујаклија, М., Лексикон страних речи, Просвета, Београд, 1970.

Други материјали:

- Assaf Moghadam, *Suicide Bombings in the Israel – Palestinian conflict: Conceptual Framework*
- Atran, Scott, *Mishandling Suicide Terrorism*. In *The Washington Quarterly*, Vol 27, 2004
- Beyler, Clara, *Messengers of Death: Female Suicide Bombers*, 2003
- Cook, David Bryan, *Radical Islam and martyrdom operations: What Should the United States Do?*, The James A. Baker III Institute for Public Policy of Rice University, 2005
- Falkenrath, Richard A. *Problems of Preparedness U.S. Readiness for a Domestic Terrorist Attack*. In *International Security*, Vol. 25, 2001
- Franks, Jason, *Rethinking the Roots of Terrorism*. New York: Palgrave Macmillan, 2006
- ICT Research Paper.
- Boaz Ganor, *Suicide Attacks: An Overview/Analysis*
- Caillet Romain, *Leaving Al-Qaeda behind*, 2013
- Countering of Suicide Terrorism, an International Conference, Herzliya, Israel, 2004
- Combs, Cindy C, *Terrorism in the Twenty-First Century*, New Jersey: Prentice Hall, Inc. 1997
- Cronin, Kurt, *Terrorists and Suicide Attacks*. CRS Report for Congress, 2003
- Crenshaw, Martha. (2007). *Explaining Suicide Terrorism: A Review Essay*. In *Security Studies*, Vol 16, 2007
- Dogu Ergil, *Suicide Terrorists in Turkey; The Workers Party of Kurdistan, Countering Suicide Terrorism*
- Ehud Sprinzak, *Rational Fanatics*, Foreign Policy, 2000
- Gambetta, Diego, *Making Sense of Suicide Missions*. New York: Oxford University Press, 2005
- Gunaratna, R. *Suicide Terrorism: A Global Threat*. In *Jane's Intelligence Review*, 2000
- Harvey Kushner, *Suicide Bombers: Business as Usual*
- Herald Otto Schweizer, *Female suicide bombers, What do we know or should know about them*
- Horgan, John, *The Psychology of Terrorism*. New York: Routledge, 2005
- Holmes Oliver, *Al-Qaeda breaks link with Syrian militant group ISIL*, 2014
- Israeli, Raphael, *Islamikaze – Manifestation of Islamic Martyrology*, London: Frank Cass, 2003
- Југовић Александар, *Социјално-демографска и етиолошка обележја суицида у савременом друштву*
- Kegley, Charles W. Jr, *The New Global Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New Jersey: Prentice Hall, 2003
- Kimhi, Shaul and Shmuel Even, *Who are the Palestinian Suicide*, 2006
- Martha Crenshaw, *Suicide Terrorism in Comparative Perspective, Countering of Suicide Terrorism an International Conference*, Herzliya, Israel
- Lutz, James M. and Brenda J. Lutz, *Global Terrorism*. New York: Routledge, 2004
- Oliver, Anne Marie and Paul F. Steinberg, *The Road to Martyrs' Square: A Journey into the World of the Suicide Bomber*. New York: Oxford University Press, 2005
- Pedahzur, Ami, *Suicide Terrorism*. Cambridge: Polity Press, 2005
- Pape, Robert, *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*. In *American Political Science Review*, Vol. 97, 2003
- Petrović, Dragana, *Samoubilački terorizam. U: Strani pravni život, broj 3*, 2009
- Ramasubramanian, R, *Suicide Terrorism in Sri Lanka*. In *IPCS Research Papers*, No. 5, 2004

- Rebecca Trounson and Tracy Wilkinson, *Analysts Rethink Image of Suicide Bombers*,
- Robert A. Papae, *The Strategic Logic of Suicide Terrorism*
- Robert J. Bunker, *Suicide Bombings in Operation Iraq Freedom*
- Rohan Gunaratna, *Suicide terrorism in Sri Lanka and India, Countering of Suicide Terrorism, ICT at the Interdisciplinary Center, Herzliya*
- Ronczkowski, Michael, *Terrorism and organized hate crime :intelligence gathering, analysis, and investigations. New York: Taylor & Francis Group, 2007*
- Schweizer, Herald Otto, *Female Suicide Bombers, What do we know or should know about them? Terrorism, Organized Crime, and Extremism. In Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, Violence, and Victimization, College of Police and Security Studies, Slovenia, 2002*
- Scott Atran ``The Strategic Threat from Suicide Terror``- Joint Center, децембар 2003
- Scott Atran -``Mishlandig Suicide Terrorism``
- Shaul Shay, *Suicide terrorism in Lebanon, Countering of Suicide Terrorism, an International Coference, Herzliya, Izrael*
- Shaul Shay, *The sahids, ICT, Herzliya, Israel, 2004*
- Yoram Schweitzer, *ICT Researcher, Suicide Bombings: The Ultimate Weapon*
- Yoram Schweitzer, *ICT Researcher, Suicide Terrorism and the September 11 Attacks*
- Yoram Schweitzer, *Suicide Terrorism: Development and Characteristics*
- Weiss, Peter, *Terrorism, counterterrorism and international law. In Arab Studies Quarterly, 2002*
- Новине „Вечерње Новости“
- Новине „Ревуја 92“
- Предавање проф. др Драгана Симеуновића на специјалистичким струковним студијама ФПН
- Зборник радова "Супротстављање тероризму, међународна правна регулатива", Бањалука 2011.

Интернет сајтови:

- www.alo.rs
- www.ausa.org
- www.bhdani.com
- www.blic.co.rs
- www.carnegieendowment.org
- www.defencejournal.com
- www.e-prism.org
- www.faktor.ba
- www.fas.org
- www.hrvatski-vojniki.com
- www.ict.org.il
- www.isranet.org
- www.janes.com
- www.jm.dk

- www.kurir.rs
- www.latimes.com
- www.maxwell.af.mil
- www.mm.co.ba
- www.mup.gov.rs
- www.nctc.gov
- www.nezavisne.com
- www.newsmax.com
- www.nspmrs.rs
- www.press.ba
- www.reuters.com
- www.rtrs.rs
- www.stratfor.com
- www.tandf.co.uk
- www.telegraf.rs
- www.tarzanija.com
- www.un.org
- www.vecernji-list.hr
- www.waronline.org